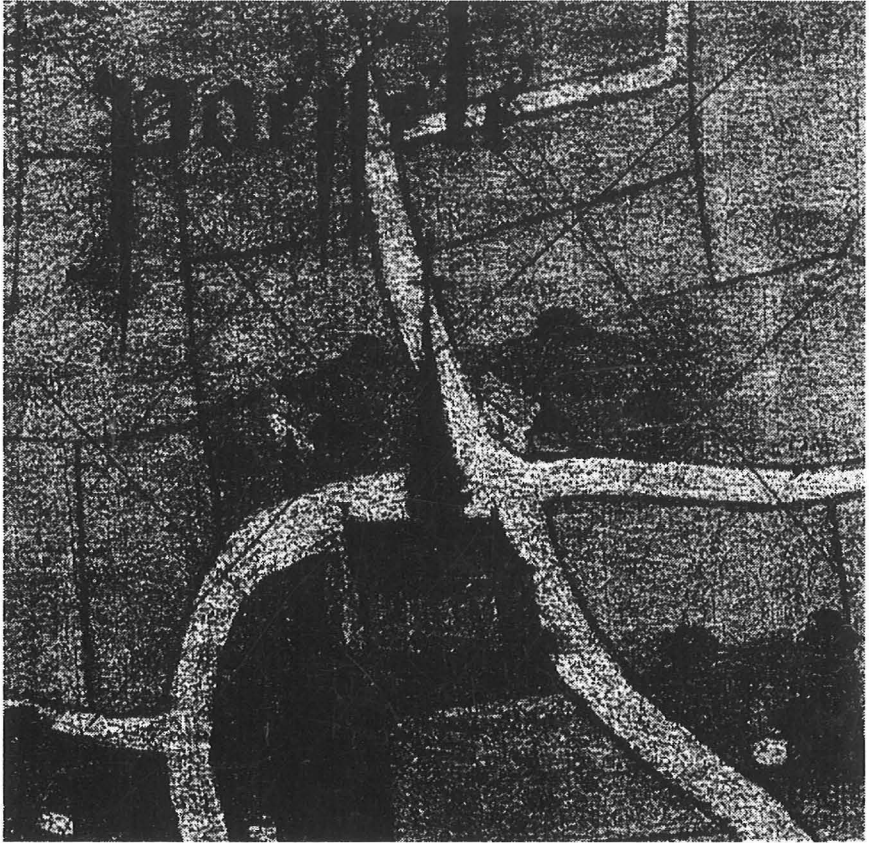

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

september 1992

jaargang XXIII

aflevering 3

Afgetekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1992

450 fr. over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of
290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” v.z.w.
Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Steunend lid 1992

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

K. DE GROOTE - J. LUYSSAERT - A. STROBBE

Eindredactie

J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

Bij de kaftfoto: Detail uit de geschilderde kaart van Loys de Bersaques uit
1627. Bijlokemuseum, Gent.
Het gebouw rechts onder de kerk is de pastorie. (Foto
Lothar Graumann)

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9850 MERENDREE

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9880 LOTENHULLE

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heistestraat 45
9850 LANDEGEM

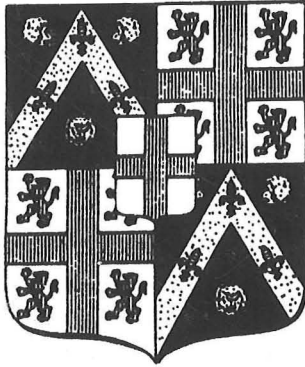
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 POESELE

Bestuursleden

Irène BUYSSSE, Knokstraat 12, 9880 Poeke
Yvonne DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
Daniël D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
Dirk HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9850 Landegem
Antoine JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
Albert MARTENS, Spinmolenplein 263, 9000 Gent
Marcel MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
Guido SCHAECK, Vosselarestaat 16, 9850 Landegem
Jozef VAN DE CASTEELE, Rodenbachstr. 74, 9040 St.-Amandsberg
Eddy VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9850 Hansbeke

HEEMKUNDIGE KRING

"HET LAND VAN NEVELE"

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

september 1992

jaargang XXIII

aflevering 3

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

A. BOLLAERT, Poesele doorgelicht tijdens de contrareformatie via de kerkrekeningen en de visitatieverslagen van bisschop Triest	169
A. JANSSENS, Nen bitteren of nen soeten	193
A. MARTENS, Gieten van twee torenklokken te Hansbeke, anno 1650	195
A. JANSSENS, Van herbergen, herbergiers en tappers te Nevele (2)	202
A. BOLLAERT, Het schieten van kerkuilen	221
A. JANSSENS, Zanten in Nevelse documenten (III). Het bezit van de „aermen disch” van 1520 tot 1753 te Nevele .	224
A.M., Uit het oude fotoalbum: Voetbalclub F.C. (Eendracht) Hansbeke, anno 1925	228
A. JANSSENS, Een nieuwe kapel te Merendree	230
A. JANSSENS, Sociale toestanden in Nevele op het einde van de 19e eeuw	233

POESELE DOORGELICHTTIJDENS DE CONTRAREFORMATIE VIA DE KERKREKENINGEN EN DE VISITATIEVERSLAGEN VAN BISSCHOP TRIEST

WAT VOORAFGING... POESELE IN DE HERVORMINGSTIJD.

De reformatie of hervorming in de Kerk tijdens de 16e eeuw, waaruit de protestantse kerken ontstonden, drong door tot in het kleinste dorpje van Vlaanderen. Ook Poesele ontsnapte niet aan de nieuwe ideeënstroom en evenmin aan het geweld dat hiermee gepaard ging. Of hier tijdens de Beeldenstorm (augustus 1566) schade werd aangericht in de kerk is ons onbekend. Tot op heden vonden we geen bronnen terug die hiervan gewag maken.

De Calvinistische opmars in Vlaanderen was echter niet te stuiten en ook alhier kon de nieuwe leer rekenen op enkele volgelingen.

Na de oprichting van de Bloedraad door Alva vonden velen het veiliger de plaat te poetsen en uit te wijken naar de Noordelijke Nederlanden of Engeland. Toen tijdens de nacht van 2 op 3 maart 1568 een grootscheepse razzia werd gehouden in Vlaanderen noteerde men in het Land van Nevele de namen van 28 gevluchte ketteren waaronder Lieven Coene en zijn vrouw uit Poesele (1). Zij weken vermoedelijk uit naar Engeland.

Toen in 1578 Calvinistische kerkgemeenten werden opgericht in o.a. Nevele, Landegem, Merendree en Vinkt vinden we Lieven Coene, die blijkbaar een behoorlijke opleiding had gekregen, op 3 november 1578 terug als predikant in Vinkt (2). Dezelfde functie had hij voordien reeds enkele maanden uitgeoefend in het Westvlaamse Pittem. Gevlucht voor de voortdurende onlusten werd hij op 1 augustus 1580 door de classis van Beostenblijde te Triniteit (een verdwenen dorp in Zeeuws-Vlaanderen in de omgeving van Terneuzen) als predikant aangesteld.

De bedienaar van de katholieke godsdienst in deze woelige tijden te Poesele was tot 1568 een zekere Martin Croquet (3). Hij werd opgevolgd door Jan Wildemeersch (1568-1585) die op zijn beurt de bediening van de eredienst moest overlaten aan *deservitor* Jan van der Brugghe die resideerde als pastoor in Meigem van april 1588 tot oktober 1589 (4). De laatste jaren van de 16e eeuw moest Poesele het vermoedelijk zelfs zonder katholiek priester stellen tot Jan-Baptist van den Brande, pastoor van Sint-Martens-Lerne en *deservitor* van Sint-Maria-Lerne, in 1601 ook de bediening van de zielzorg alhier kreeg toegewezen.

Op het eind van de 16e eeuw was Poesele trouwens bijna geheel ontvolkt. Het bewijs hiervan vinden we terug in twee getuigenissen afgelegd de tweede lauwmaand (januari) 1614 te Gent in een proces voor de Raad van Vlaanderen tussen grondbezitter Jan van der Cameren fs Willem en Maarten della Faille, heer van Nevele (5).

De eerste opgeroepen getuige Jan de Groote, fs Jan, en 62 jaar oud was kleermaker van beroep en woonde naar eigen zeggen reeds vijftig jaar te Poesele. Hij verklaarde dat in de periode augustus 1579-mei 1592 alle percelen alhier vaag en onbebouwd waren met uitzondering van deze welke door de eigenaars zelf werden gebruikt.

De tweede getuige, Joos Van Doorne was landman en 50 jaar oud. Hij was in 1584, kort na de val van Gent, alhier komen wonen. Volgens deze getuige lagen de gronden van Willem van der Cameren (6) er ongecultiveerd en verlaten bij. Door de grote verwoestingen die tussen 1579 en 1583 waren aangericht had het heel wat geld gekost om de hofstede opnieuw op te bouwen.

In deze periode waren er te Poesele slechts drie of vier gezinnen meer en het duurde tot in 1596-1597 alvorens de eerste gronden opnieuw konden verpacht worden. Van Doorne bezat zelf vier gemeten land die hij pas in 1607 voor het eerst heeft kunnen verhuren.

Ook de windmolen die Jacob van Renterghem in 1574 liet oprichten overleefde de troebele tijden niet. Vóór 1587 was hij reeds vernield. Pas in 1639 zal door Christiaan Braet een nieuwe windmolen worden opgericht langs de overkant van het straatje die de verbindingsweg vormt tussen de huidige Bredeweg en de Poekestraat op het perceel land dat het Klein Kouterken van het Goed ten Briele werd genoemd.

Nog in de omgeving van de molen stond de *taverne* "Het Popelierken" die in het landboek van 1587 beschreven werd als een *gherunueert hofstedeken*.

De klok in de kerktoren werd in 1580 (7) geroofd zodat de kerkelijke diensten voortaan door trommelgeroffel dienden aangekondigd.

DE AFBAKENING VAN DE PAROCHIE, HAAR AFHANKELIJKHEID EN HAAR INKOMSTEN.

Vanaf de vroege Middeleeuwen maakte Poesele deel uit van het bisdom Doornik en de dekenij Gent. Toen op 7 augustus 1561 het bisdom Gent werd

ingesteld en opgesplitst in 8 dekenijen werd de parochie onder het toezicht van de dekenij Deinze geplaatst, dit tot in 1642. Toen deed zich voor deze kleine parochie van amper 252 ha een ongewone opsplitsing voor.

Het ontbreken van een brug over de Poekebeek had tot gevolg dat de inwoners van het Poeselse gedeelte van de wijk Kerrebroek tijdens een groot gedeelte van het jaar van het dorpscentrum waren afgesloten. Daarom werd de wijk in zijn geheel bij de parochie Nevele ondergebracht. Voor het wereldlijk bestuur bleef de wijk verdeeld over Poesele en Nevele. Enkele Poeselse burgemeesters woonden zelfs op de wijk Kerrebroek en werden te Nevele begraven.

Dat de parochie Poesele (samen met Meigem) in 1642 werd ondergebracht in de dekenij Tielt had tot gevolg dat de gemeente nu verdeeld was over twee dekenijen. Deze toestand bleef bestaan tot in 1803. Toen werd de dekenij Nevele opgericht en werd Poesele onder haar toezicht geplaatst (8).

De abdij van Prez Porchains bij Doornik was de voornaamste tiendeheffer. Het voordragen van de pastoor gebeurde door de proost van het Gentse Sint-Baafskapittel. Na de oprichting van het bisdom Gent kwam deze waardigheid toe aan de bisschop (9).

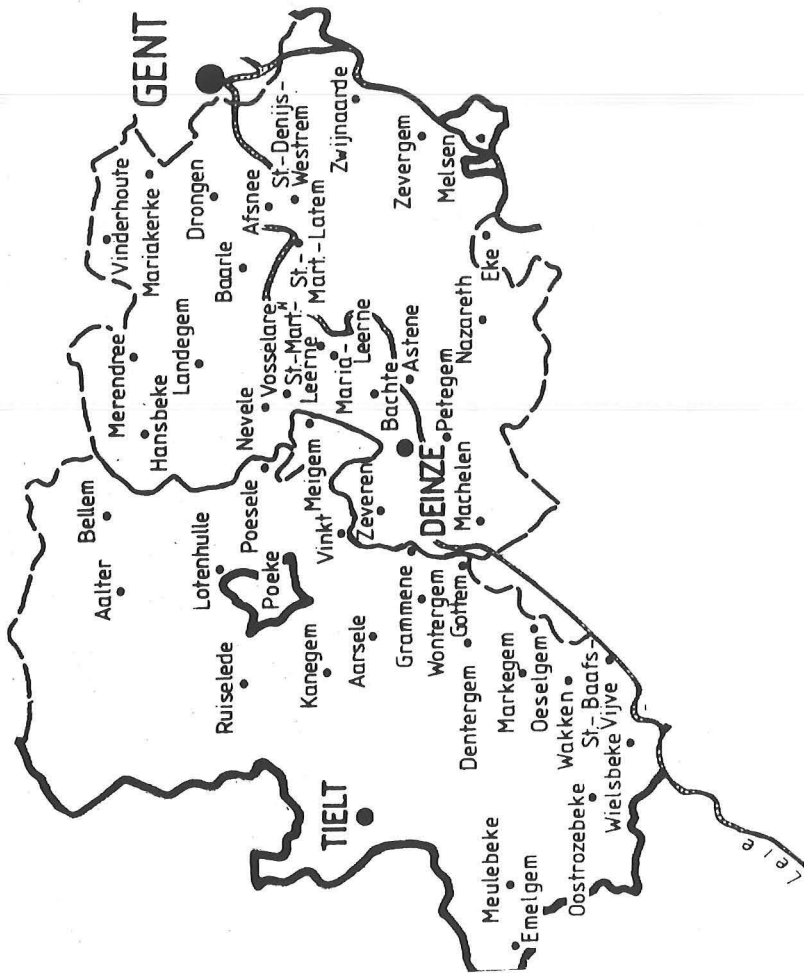
De eerste bedienaars van de kerk waren paters Norbertijnen van de abdij van Drongen die niet ter plaatse verbleven maar resideerden in de nabije omgeving of in het klooster te Drongen. Deze toestand bleef bestaan tot in 1628.

De pastorie en het koor van de kerk werden onderhouden door de abdisse van de abdij van Notre Dame des Prez Porchains die eveneens de jaarlijkse bezoldiging van de koster, ten bedrage van £ 5, voor haar rekening nam.

Voor haar inkomsten kon de parochie, naast de offeranden en de verkoop van was (kaarsen), slechts rekenen op enkele pachten van eigendommen en enkele renten die aan de kerk toebehoorden. De percelen die tot het kerkpatrimonium behoorden kan men op vandaag nog situeren dank zij de nog bestaande toponiemen. Zo is er op Nevele Veldeken *de kerckenstock* en in Poesele zelf *de kerckemeersch*, *de kerckenbulk* en de landerijen rondom de vroegere pastorie.

Volgende renten waren aan de kerk verschuldigd (zie kaart blz. 174)

1. Een rente van 3 schellingen grooten per jaar betaalbaar op Sint-

De dekenijen Tiel en Deinze na 1642.

Poesele werd toen ingedeeld bij de dekenij Tiel. (Poeke maakte geen deel uit van deze dekenij maar behoorde tot de dekenij Torhout die deel uitmaakte van het bisdom Brugge.

Kaartfragment uit *Het bisdom Gent, met decanaten en parochies na 1612*, in *Het bisdom Gent, vier eeuwen geschiedenis (1559-1991)*, Gent, 1991.

Andriesdag op het perceel land dat rechtover de kerk ligt.

2. Een rente van een stoop wijn, vervangen in de praktijk door 3 schellingen grooten per jaar, op een perceel van 1097 roeden groot gelegen ten zuiden van de kerk.

De eerste jaren van de 17e eeuw.

Het lijkt geen twijfel dat de toestand waarin de kerk zich bevond in het begin der 17e eeuw bedenkelijk was. Haar inkomsten waren gering, toch werden heel wat verbeterings- en herstellingswerken uitgevoerd doch enkel als het echt niet anders kon. Voor het aanbrengen van versieringen ontbraken gewoon de middelen. Een klok was er nog niet en de kerkelijke erediensten werden nog steeds door trommelgeroffel aangekondigd (10).

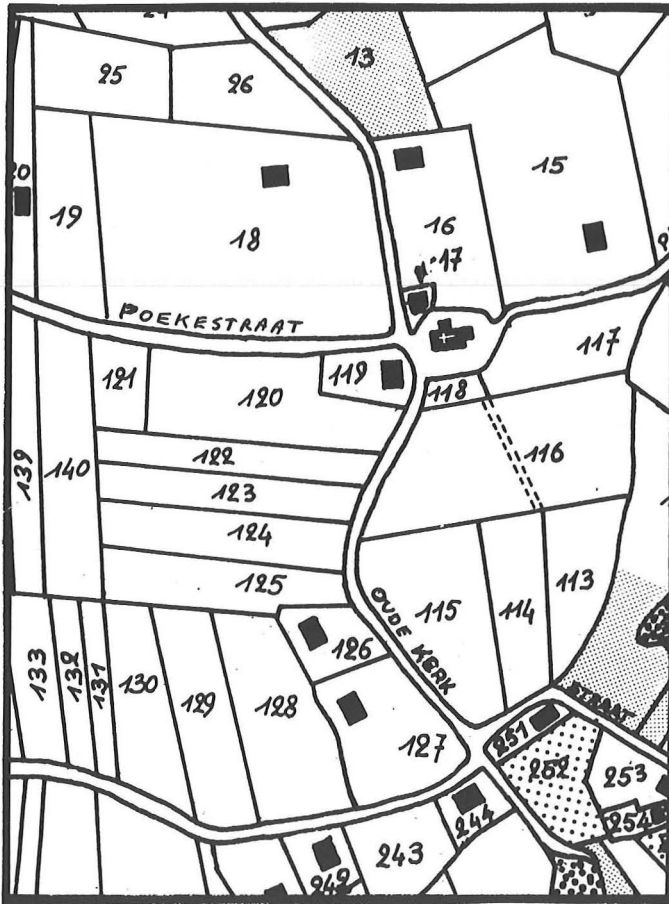
Het zijn vooral de kerkrekeningen uit die periode die ons heel wat leren over de toestand van de kerk en de uitgevoerde werken.

De oudst bewaarde rekening behelst de jaren 1607 tot 1612 en vermeldt naast de inkomsten en de uitgaven van de kerk ook deze van de armendis. De inkomsten over deze periode bedroegen £ 32-14, de uitgaven £ 43-10. Daar de vorige kerkrekening van Bartholomeus De Vos sloot met een batig saldo van £ 21-2 kon kerkmeester Andries Puts toch nog een overschot van £ 10-6 aan zijn opvolger Joos Van Doorne overmaken.

Tussen 1607 en 1612 werd het strodak van de kerk vernieuwd, het oud stro verkocht en kocht men *1200 plaveysteen tot 15 stuivers thonderd om de kercke vlour te legghene* voor een totale som van £ 1-13-4. De meeste van de herstellingswerken werden verricht door metser Joos Taelboom. Aan hem worden ook 8 schellingen uitbetaald *over den lijfcoop int besteden vande kercke*. Hij plaatste een *ancker met een schers omme dese kercke*. Aan het Sint-Laurentiuskoor werd een gat gestopt, aan het *vonthuus* worden twee trappen gemetseld en een voetbank en een, niet nader omschreven, andere bank werden hersteld. Verder zaagde en vertimmerde hij enkele eiken kepers (21 sch. 4 d.), legt trappen aan in de kerk (10 sch.) en stopt twee gaten in het *ticheldack* tussen de toren en de gevel (12 sch.). Voor het geheel van zijn *handghedaet* (= arbeid) ontvangt hij £ 12-16 zoals op voorhand was overeengekomen.

Jacques De Meyer ontving £ 3 voor het dekken, zagen en leggen van een *eecken bert* op de kerk en Nicolaëys Droomaert leverde 1170 schelven stro voor het dekken van de benedenkerk.

Pieter Claëys klaarde dit labeur in acht dagen en ontving hiervoor 28 sch. 8 gr. Het dak boven het hoogkoor werd met tichels toegedekt.

Detail uit de gereconstrueerde kaart van Poesele uit 1670.
 De percelen 119 en 120 waren belast met een rente van 3 schellingen
 grooten per jaar. Het perceel 116 was belast met een rente van een stoop
 wijn. De stippellijn duidt de (nog bestaande) kerkwegel aan.

De rekening van kerkmeester Joos Van Doorne (1613-1615) ontbreekt doch in de daaropvolgende (1616-1620), bijgehouden door Niclaeys Hemelsoete, zien we in de overdrachten dat deze afsloot met een batig saldo van £ 8-4-2-11.

Gedurende de periode 1616-1620 werd vooral aandacht besteed aan de herstelling van het hoogkoor. Van het kapittel te Doornik ontving men hiervoor £ 18 (11).

Van deze som ontving timmerman Jan Versteghen £ 2-3-3 en daarna nog eens £ 0-16-8 voor het leggen van een houten zoldering en het verwerken van het hout dat door Vincent Wittevronghel was gezaagd.

Joos Taelboom kreeg £ 4-16-4 voor de uitgevoerde metselwerken en Roelant De Gheendt ontving £ 2 voor *tmaecken vanden hemel boven den aultaere*. Op 8 april 1620 werd aan dezelfde De Gheendt £ 2-4-4 uitbetaald voor het maken van een biechtstoel. De preekstoel was vermoedelijk een schenking want er is sprake van het *brijnghen vanden preeckstoel*.

Op het dak boven het koor werden de tichels vervangen door schaliën waarvoor schaliedekker Anthonius Gijs £ 15-16 ontving en later nog eens £ 1-15 voor werk en materiaal.

De levering van kalk kostte £ 2 en Joos Wittevronghele *smet tot Nevele* inkasseerde £ 2-9-4 voor de levering en de verwerking van ijzerwerk.

Strodekker De Weerdts werkte in 1622 drie dagen en half aan het leggen van 500 bundels stro op het dak van de kerk en kreeg hiervoor £ 0-11-8 als vergoeding.

Al deze werkzaamheden zorgden ervoor dat de uitgaven de inkomsten overtroffen. De rekening werd op 6 december 1622 aan de plaatselijke kerkelijke en wereldlijke gezagsdragers overhandigd met een negatief saldo van £ 0-18-6.

Tijdens de periode 1621-1624 gingen de herstellingswerken gewoon verder. Aan het hoogkoor werd schalieerd verwerkt en werden de gaten in het dak gestopt door Adriaen Wittevronghel. *Franchois Boschman* leverde schaliën (£ 6-10) en ten huize van Jan Van de Putte werd o.a. *teeringhe ghedaen* bij het aanbesteden van de *ghelassen vensters* en het witten van de kerk. Kerkmeester Joos Van Doorne kon niet anders dan op 18 december 1625 zijn rekeningen van de voorbije vier jaren voorleggen met een tekort van £ 9-16-7.

DE VISITATIEVERSLAGEN VAN BISCHOP TRIEST.

Eén van de besluiten van het Concilie van Trente (1545-1563), dat een antwoord trachtte te geven op de reformatie, bestond erin dat de bisschop de opdracht toegewezen kreeg om de twee jaar alle parochies van zijn bisdom te bezoeken.

Antonius Triest (°Beveren 1576) die in 1622 als bisschop van Gent werd aangesteld gaf zo goed hij kon gevolg aan dit decreet en bezocht gemiddeld om de drie jaar, als de tijdsomstandigheden het enigszins toelieten, de 150 parochies van zijn bisdom. In tegenstelling tot de dekens, die elk jaar tussen Pasen en Sinksen hun parochies moesten bezoeken en hiervan schriftelijk verslag uitbrachten aan hun bisschop vóór half juli, was de bisschop niet verplicht een verslag te maken van zijn bezoek. Bisschop Triest deed dit echter wel.

De bewaarde verslagen die in het Latijn werden opgesteld zijn in 1976 te Leuven uitgegeven door prof. Michiel Cloet, toen docent aan de K.U.L. De verslagen die het Land van Nevele aanbelangen werden door ons bestuurslid de heer Jozef Van de Castele vertaald. Van enkele parochies verscheen reeds een bespreking in onze vorige tijdschriften (12). Tijdens zijn ambtsperiode (1622-1657) bezocht de bisschop Poesele negen maal.

14 september 1624, het eerste visitatieverslag.

Na Poesele bezocht de bisschop eveneens Meigem, Vosselare, Nevele en Landegem.

De inwoners - er worden nauwelijks 25 gezinnen geteld - hebben veel uitgegeven voor het herstellen van de kerk, maar ze is nog altijd in zeer slechte staat, zo erg was de vernieling geweest. Er is hier geen uitrusting, geen biechtstoel, geen preekstoel, geen doopvont, geen vaatwerk voor het bewaren van de geconsacreerde hosties en de heilige oliën. Als er hier sacramenten moeten toegediend worden, wordt alles te Lotenhulle gehaald of moeten de inwoners naar dat dorp gaan. Nochtans wordt er hier afwisselend met Lotenhulle een mis gecelebreerd en een preek gehouden. Gezien die toestanden werden de inwoners vurig aangezet om de kerk van het nodige te voorzien, want anders zou het interdict er worden opgelegd. Het kerkhof is niet afgesloten. Over de pastoor en zijn coadjutor werd hetzelfde verteld als te Lotenhulle. Een goede pastorie die met de bijdragen van de dorpelingen werd hersteld, doch zij vergt nog wat reparatie. Men notere dat, indien de

dorpsheer, de baron van Nevele, wat meer ijver betoonde voor de kerken van zijn rechtsgebied, al die gebouwen op een behoorlijke manier kunnen hersteld worden.

Het verwondert ons dat de bisschop in dit verslag melding maakt van het ontbreken van een biechtstoel en een preekstoel daar beide meubels vermeld staan in de kerkrekening van 1620. Een *vonthuus* werd reeds vermeld vóór 1612. Van vaatwerk is nauwelijks sprake in de rekeningen, enkel een *ghelaseken* voor de wijn en *twee tinne pottkens omme wijn & water inne te doen* (1608).

De reeds geleverde inspanningen om de kerk in te richten zoals het hoort werden blijkbaar door bisschop Triest gewaardeerd want de boven het hoofd hangende schorsing der kerkelijke bedieningen werd niet uitgesproken.

Wat de godsdienstbeleving betreft leren de kerkrekeningen ons dat in 1610, 1611 en 1612 een delegatie uit Poesele het beeld van de H.Mauritius droeg in de Sinksonneming te Nevele (13). In zijn verslag over Nevele heeft de bisschop het ook over de grote volksdevotie tot de H.Mauritius (14).

Op Pasen werden aan de communicanten *lijfcoucken* uitgedeeld. Naast giften in speciën ontving de kerk ook enkele giften in natura, zoals bv. tarwe die in 1608 *ter eren van St.Laurentius gheoftert was*. Deze offeranden werden verkocht en ingeschreven bij de ontvangsten van de kerk.

Daags voor zijn bezoek aan Poesele bezocht de bisschop Lotenhulle. Over de pastoor en de coadjutor noteerde hij het volgende: *De pastoor is een ingoede en eerlijke man, wel ziekelijk. Er werd hem om die reden een coadjutor toegezegd want hij bedient ook de naburige parochie Poesele. Om de beurten celebreren zij op zon- en feestdagen de mis maar de pastoor predikt. De coadjutor is ook een ingoed man, maar zo jong en een beetje ijdel. Er werd hem erop gewezen en hij beloofde zich te beteren.* Laurens Weyns was pastoor te Poesele van 1616 tot 1624, hij werd opgevolgd door Pieter Mansheer die alhier op 16 januari 1628 overleed. De naam van de coadjutor vonden we niet terug. De pastorie was gelegen in de Beentjesstraat op ongeveer 150 meter van de kerk (15).

De heer van Nevele was toen Jean della Faille (1566-1649), oudste zoon van de 16 kinderen van Maarten della Faille (1544-1620) (16).

7 september 1630, het tweede visitatieverslag.

De bisschop diende het Vormsel toe en bezocht dezelfde dag ook Lotenhulle.

VORMSEL. Vroeg in de morgen vertrok de bisschop uit voornoemde fort en begaf zich naar de kerk van Poesele die nog altijd in een miserabele staat verkeert. In die kerk wijdde hij een altaar ter ere van de heilige Laurentius, een tweede ter ere van de heilige Rumoldus en diende het vormsel toe. De kerk heeft maar een gebrekkig tabernakel, veel van de uitrusting ontbreekt er; ze is nochtans hersteld met hoge bijdragen van de bevolking. Er is een voortreffelijke doopvont. Het kerkhof is niet afgesloten. De pastorie is degelijk en goed gelegen. De rekeningen zijn goed bijgehouden, maar de grenzen van de pastorale goederen werden niet aangegeven en vermeldden niet de hypotheken op de rentegoederen. De rekeningen van de armendis werden niet voorgelegd, want ze waren nog niet vereffend. De pastoor heeft een goede naam, maar hij zingt zelden de vespers, hoewel hij bijna dagelijks de mis celebreert. Voor wat de vespers betreft voert hij als excuus aan dat hij geen koster heeft. In alles is hij vooruitziend en ijverig. Het gezinsregister is niet conform aan de decreten van de bisschop wat betreft de bewoordingen waarmee gevormden en catechisanten worden vermeld. (In de marge: deze pastoor wordt gewezen op zijn koleriek karakter, in woede ontsteken deelt hij gemakkelijk klappen uit; hij schijnt ook niet veel studiegeest te hebben, vandaar zijn saaie preken; er wordt ook verteld dat hij bomen heeft uitgekapt tronck eecken.) Er is geen passende monstrans, wel een zilveren pixis en kelk. Het volk, de magistraat, de kerk- en armendismeesters hebben een goede naam. De bevolking telt nagenoeg 100 zielen en allen leven de voorschriften van de kerk na. Er zijn hier geen relieken en er worden geen aflaten verleend.

Bisschop Triest bracht de nacht van 6 op 7 september door in het fort Philip te Aalter waar een broer van hem commandant was (17).

Ondanks nieuwe herstellingswerken, die nog maar pas waren uitgevoerd, bevond de kerk zich nog steeds in een slechte staat. De bisschop wijdde twee altaren in de kerk. De wijding van een altaar ter ere van de heilige Rumoldus lijkt ons toch twijfelachtig daar we nergens in de beschikbare kerkrekeningen een spoor terugvinden over deze heilige en de eventuele inkomsten van zijn altaar.

Een telling van de altaren in de parochiekerken van het bisdom Gent in 1682 (18), weliswaar 50 jaar later, toont ons dat de Poeselse parochiekerk toen 3 altaren telde. Het hoofdaltaar was toegewijd aan de H.Drievuldigheid en de

zijaltaren aan de H.Laurentius en de Maagd Maria. Dit laatste altaar was niet gewijd. De kerkrekeningen vanaf 1650 geven meestal gedetailleerd de inkomsten van het hoofdaltaar en de altaren van O.L.Vrouw en de H.Laurentius aan.

We mogen wel niet over het hoofd zien dat de toenmalige pastoor Jan de Crijver, die sinds 3 augustus 1628 was aangesteld als zieleherder te Poesele, afkomstig was uit het diocees Mechelen (19). Misschien heeft hij getracht een verering van de patroonheilige van zijn bisschopsstad te Poesele op gang te brengen, zonder succes evenwel.

Dat aan het interieur van de vernieuwde kerk nog een en ander ontbrak wordt bevestigd door de rekening van kerkmeester Adriaen Braet die op 2 mei 1630 werd afgesloten. Ze bevat de inkomsten en uitgaven van de kerk tussen Kerstavond 1625 en Kerstavond 1629. Tijdens deze periode werd aan de Poeselaars een speciale financiële inspanning gevraagd om de kosten van de herstellingswerken aan de kerk te helpen dragen. Deze bestonden uit het vernieuwen van de kerkbeuken, al het houtwerk en het dekken van het torentje met schaliën.

Via een koninklijke machtiging (Bijlage I) van 10 mei 1627 slaagde men erin elk bunder land extra te belasten met £ 0-5-0 voor een periode van drie jaar. De verrekening gebeurde jaarlijks op *Bamisse* (1 oktober). Ook wie gronden bezat buiten de parochie en die verzuimd had dit aan te geven ontsnapte niet aan de extra-belasting die in totaal £ 97-7-6 opbracht (20).

Het hout en het afval van de oude beuken werd in diverse partijen publiekelijk verkocht en bracht £ 15-6-9 op, de strobedekking bracht £ 2-0-6 op en de 8.000 tegels van boven het hoogkoor werden aangekocht door de baljuw van Poeke aan 7 gulden per duizend wat £ 9-6-8 opbracht. De verkoop van het afval en de overschotten van het nieuwe hout brachten £ 6-14-1 op.

Men kon ook rekenen op enkele schenkingen. De baljuw en de mannen van leene van de Oudburg tot Gent schonken £ 50 voor het aankopen van schaliën en nagels en baljuw Jooris Dhondt schonk £ 40. Bij testament van Laurentius Weyns, pastoor te Poesele van 1616 tot 1624, werd aan de kerk £ 16 overgemaakt. Deze werden aanvaard *aprouffit & is over tcapitael van xx schgr tjrs die beset moeten worden mits doende daervoorn een jaerghetijde*. Kerkmeester Braet ging deze som te Brugge afhalen. Van de erfgenamen van dezelfde pastoor kreeg men via aartsbisschop Boonen nog eens £ 2 voor een glazen venster in de kerk.

Het aanbrengen van de nieuwe beuken en het timmerwerk werd uitgevoerd door François Focquet voor £ 43. Joos en Marcus Braet leverden 2600 *bert* voor het dak (£ 27-16-6) en François Bosman, een koopman uit Gent, leverde 26.000 schaliën plus daarbijhorende stopnagels voor £ 57-10. Deze schaliën werden per schip tot Landegem gebracht vanwaar ze door de parochianen naar hun bestemming werden vervoerd. Schaliedekker Cornelis Fournier ontving £ 19-10 voor het dekken van het dak en het torentje en aan loodgieter Jacques De Vos uit Gent werd £ 7-14 uitbetaald voor het aanbrengen van het tafellood en het daklood.

In totaal werden 15 bomen aangekocht (£ 36) die door Lieven de Wespenaere (21) en Jan Wyme werden verzaagd.

Voor alle afbraak- en vernieuwingswerken werden aanbestedingen uitgeschreven waarbij herbergier Geeraert Hautekeete en herbergier trommelslager Jan van de Putte ook hun deel van de koek konden binnenrijven.

Het is opmerkelijk dat sinds zijn aanstelling pastoor De Drijver bij iedere aanbesteding aanwezig is en ook enkele uitstappen naar Gent onderneemt om een vlottere afhandeling van de lopende zaken te realiseren. De kerkrekening 1626-1629 werd afgesloten met een batig saldo van £ 3-8-9 (inkomsten £ 263-18, uitgaven £ 260-9-3).

Het valt op dat bisschop Triest nu melding maakt van een voortreffelijke doopvont. Nochtans werd sinds zijn vorig bezoek nergens hiervan een spoor teruggevonden in de bewaarde kerkrekeningen. Het zou echter wel kunnen in deze vanaf 1630. Uittreksels hiervan werden afgedrukt in de geschiedenis van de gemeente Poesele door F. De Potter en J. Broeckaert. Na inzage door de auteurs van de geschiedenis van de gemeenten van Oost-Vlaanderen gingen de rekeningen tussen 1630 en 1647 spijtig genoeg verloren.

Pastoor Jan De Drijver die als lijfspreuk had *tot God drijft* genoot ondanks zijn koleriek karakter blijkbaar een goede reputatie in de plaatselijke dorpsgemeenschap. Zelfs de extra-belasting die aan de bevolking was opgelegd kon hun oordeel niet in negatieve zin beïnvloeden. Dat hij zelfs *tronck eecken* heeft uitgekapt wijst er o. i. op dat hij niet bang was om zelf ook de handen uit de mouwen te steken, een eigenschap die, gezien de penibele toestand van kerk en parochie, wel door de bevolking zal gewaardeerd zijn. Dat hij niet dagelijks de mis celebreert werd niet als negatief beschouwd door de bisschop. Blijkbaar was de toestand in diverse andere parochies van het bisdom nog slechter.

24 april 1633, derde visitatieverslag.

De bisschop bezoekt eerst Landegem en Lotenhulle. Na zijn bezoek aan Poesele deed hij ook nog Nevele en Vosselare aan.

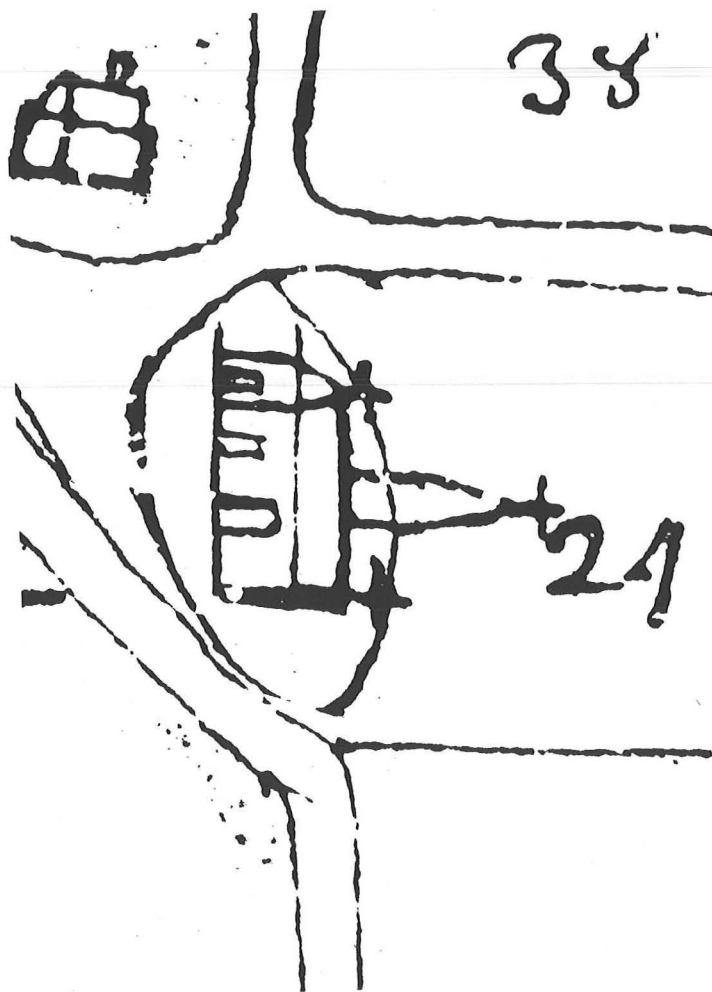
Diezelfde dag trad de bisschop de kerk binnen en vond ze in een slechtere staat dan voorheen; een deel ervan is met stro bedekt. Geen preekstoel, een kleine biechtstoel, een weinig degelijke doopvont: een miserabele uitrusting. Alles is ten slotte bij het oude gebleven en niets werd verbeterd of veranderd door de huidige pastoor. Een onbehoorlijk tabernakel met erin zeer kleine vaten voor de sacramentalien. Weinig of geen belangstelling voor de heiligdagen. De pastorie vergt een grondige herstellingsbeurt zoals trouwens de kerk. Over de pastoor kon niets worden vernomen wegens het feit dat de inwoners noch de pastoor over het bisschoppelijk bezoek waren ingelicht. Maar de hoger vermelde tekortkomingen tonen voldoende de slordigheid van de pastoor aan. Er zijn ongeveer 100 Paasplichtigen die allen aan hun plichten hebben voldaan, zegt de pastoor; hij zegt ook dat hij het vastgesteld uur naleeft waarop mis, vespers, preek en catechismusonderricht plaats hebben. De rekeningen werden niet voorgelegd, omdat, zegde men, ze niet voorhanden waren. De parochieregisters en het gezinsregister waren in orde.

Sinds zijn vorig bezoek was er bij deze onaangekondigde visite op twee en een half jaar tijd weinig veranderd in de Poeselse parochiekerk. Wel maakt de bisschop in zijn verslagen voor het eerst melding van het bestaan van een biechtstoel, zij het dan een kleine. De doopvont die in het vorige verslag nog als voortreffelijk werd omschreven kreeg ditmaal een negatieve kwotering. De O.L.Vrouwkapel is nog met stro bedekt (zie volgend verslag).

22 september 1936, vierde visitatieverslag.

De bisschop diende het Vormsel toe en bezocht daarna ook Nevele.

Vormsel. Het kerkhof is niet afgesloten en staat langs alle kanten open. De kerk is nu met schaliën bedekt, maar de kapel van O.L.Vrouw is nog met stro bedekt. De voordeur kan niet behoorlijk gesloten worden. Een povere of beter een bijna volledig ontbrekende uitrusting. Het H.Sacrament dat in een kistje met fijn linnen bekleed wordt bewaard, berust in een kast. De vensters dienen hersteld te worden. Een armzalige biechtstoel. De rekeningen waren niet opgemaakt en de kerk heeft weinig inkomsten. De parochieregisters waren in orde. De pastorie was reeds hersteld. De pastoor staat goed bij de gehele gemeenschap aangeschreven. Deze bestaat uit ongeveer 100 Paasplichtigen die allen hun plichten nakomen. Er is hier maar één jaarmis.

Ruw geschetste afbeelding van de kerk van Poesele in 1639.
Uit: R.A.G., Baronie Nevele 105, Poesele nr. 1562 - Landboek
met kaarten 17e eeuw - detail uit kaart C.

De toren van de kerk bevindt zich ook op deze afbeelding
in het midden van het gebouw. De tekenaar wekt hier wel verkeerdelijk
de indruk dat de hoofdingang zich ter hoogte van de toren zou
bevonden hebben op de zuidzijde

De kerk komt er nog steeds armtierig voor. Nochtans dienden de kerkelijke diensten voortaan niet meer door trommelgeroffel aangekondigd. In 1631 ontving de Gentse gieter Gregoor Van Halle £ 6-2-6 voor *het ghieten van onse klokke* (22). De klok werd in 1635 in het torentje bevestigd, ze woog 500 pond. Bij deze gelegenheid werd aan de peter en de meter een maaltijd aangeboden (Bijlage II). Adriana Maes, vrouwe van Nevele, die 2/5 van de kosten van de klok voor haar rekening nam werd de meter, de naam van de peter is ons onbekend (23).

De jaarmis waar de bisschop het over heeft is deze ter nagedachtenis van pastoor Laurentius Weyns die testamentair £ 16 schonk aan de kerk (zie commentaar bij het verslag van 7.9.1630).

**18 september 1640, vijfde visitatieverslag.
De bisschop bezocht eerst Bellem.**

Diezelfde dag, na het avondmaal, kwam de bisschop de kerk binnen en vond ze in dezelfde miserabele toestand als vroeger. Weinig of geen uitrusting, enkel een minuscuul pixis, een niet reglementaire biechtstoel, geen doopkapel, geen schilderij boven het altaar, wel een voortreffelijk tabernakel. Er zijn nog geen bomen geplant op het kerkhof dat niet afgesloten is. Er zijn ongeveer 100 Paasplichtigen die hun plichten nakomen en in goede verstandhouding met de pastoor leven. De rekeningen, wegens de armoede van de kerk, worden slechts om de zes jaar afgesloten; ze zijn wel in orde evenals de parochieregisters. De pastorie vergt een reparatiebeurt. Na zijn bezoek is de bisschop naar Ooidonk vertrokken.

De bisschop noteerde dezelfde tekortkomingen als in zijn vorige rapporten. Aan het tabernakel was ondertussen wel aandacht besteed. Het kreeg een *voortreffelijk* als waardering.

**4 september 1642, zesde visitatieverslag.
De bisschop had reeds Meigem en Lotenhulle bezocht. Na Poesele bezoekt hij nog Nevele.**

Diezelfde morgen vond de bisschop de kerk, niettegenstaande haar geringe inkomsten, betrekkelijk goed uitgerust en alles ordentelijk geschikt. De muren van het kerkhof zijn voor een deel nog niet hersteld. De pastoor leeft in goede verstandhouding met de bevolking die ongeveer 100 Paasplichtigen telt en allen een goede naam hebben. Er is hier geen doopkapel. De biechtstoel is

conform, doch armtierig. Er is slechts een minuscuul pixis. De parochieregisters zijn in orde evenals de rekeningen en de gezinslijst.

In tegenstelling tot de vorige visitatieverslagen is dit rapport positief opgesteld wat betreft de kerk en haar interieur. We kunnen er ook uit opmaken dat het kerkhof eertijds was afgesloten door een muur die blijkbaar sinds zijn vernieling tijdens de godsdienstberoerten nog steeds niet hersteld was.

3 mei 1649, zevende visitatieverslag.

De bisschop had dezelfde dag reeds Landegem en Nevele bezocht.

Omwille van de Franse bezetting waaronder vooral de Leiestreek sterk te lijden had (24) duurde het zeven jaar eer Poesele opnieuw bezocht werd door de bisschop.

Nu dekanaat Tielt. Na de maaltijd bezocht de bisschop de kerk die goed hersteld was. Maar wegens gebrek aan middelen was het kerkhof nog niet afgesloten. Er zijn weinig liturgische ornamenten. De pastoor is een ijverig en goed mens. De pastorie is in goede staat. Het volk heeft een goede naam, behalve Petrus Braet (25), een echtschender. De heiligdagen worden hier weinig in acht genomen zoals trouwens over geheel het gebied: dit is te wijten aan de nalatigheid van de baljuw en zijn medewerkers. Men betoont hier een vurige devotie tot de H.Maagd en de H.Laurentius. De pastoor zou willen dat er hier een broederschap zou worden gesticht. De kerk heeft een batig saldo van 50 lb. gr., de armendis 4 lb. De rekeningen zijn goed bijgehouden, zo ook de parochieregisters. Een arme en kleine parochie. Er is hier een vrouw die wil scheiden. Verder is alles in orde. De relieken van de H.Laurentius en het Allerheiligst worden hier behoorlijk bewaard in verhouding van de middelen van de kerk. 100 Paasplichtigen.

Naarmate de bisschop ouder wordt lijkt hij zich milder op te stellen in zijn rapporten over de kerk en het kerkhof. Ondanks het feit dat de kerkrekening afsloot met een batig saldo van £ 50 (in werkelijkheid werd de rekening 1643-47 waar de bisschop het over heeft afgesloten met een overschot van £ 58-14-2) vermeldt het verslag dat wegens gebrek aan middelen het kerkhof nog niet is afgesloten. Deze mildheid komt ook tot uiting in de vermelding van de vrouw die wil scheiden. Het wordt gewoon vermeld als een fait divers zonder dat er verder gevolg wordt aan gegeven.

De nalatige baljuw is Jooris le Ducq.

De kerkrekeningen 1648-55 bevestigen een groeiende devotie tot O.L. Vrouw en de H. Laurentius. Dit komt tot uiting in de stijging van de inkomsten van de altaren van beide heiligen.

Het oud gebruik lijfkoeken aan te bieden op Pasen is in deze laatste rekening niet meer vermeld. In dit verslag is er voor het eerst ook sprake van relieken van de H. Laurentius.

4 september 1651, achtste visitatieverslag.

Na Poesele bezocht de bisschop ook Landegem, Nevele en Vosselare.

's Morgens vroeg was de bisschop uit Bellem vertrokken. Hij vond het kerkhof nog niet in orde, maar de kerk was wel goed uitgerust. Het botert niet goed tussen de pastoor en de molenaar, vandaar hun wederzijdse verdachtmakingen. Er is geen welbepaalde dag vastgesteld voor het afsluiten van de rekeningen. Het edict wordt nageleefd. Er is geen archief, maar de pastoor bewaart zelf de kostbaarheden. Hij betaalt de prijzen (voor het catechismusonderricht). In de inleiding van de rekeningen wordt niemand genoemd, enkel in het slot de pastoor als toezichter ervan. De samenstelling van de magistraat wordt hem meegedeeld en die mengt zich in de verkiezing van kerk- en armendismeesters. De H. Maagd wordt hier vurig vereerd. De pastorie verkeert in goede staat. Er is geen sacristie. Er zijn hier 118 Paasplichtigen die allen een goede naam hebben, uitgezonderd de medewerkers van de baljuw die zeer slordig hun ambt uitoefenen.

De afsluiting rond het kerkhof was nog niet in orde, wel waren er reeds bomen aangeplant. Dit blijkt uit de kerkrekeningen 1648-55 die gewag maken van de verkoop van afval van de bomen op het kerkhof in 1650.

Aan de uitrusting van de kerk was de laatste tijd wel heel wat aandacht besteed. In de zomer van 1649 plaatste schrijnwerker Joachim Carpentier een *afschutsel* voor de capelle van *St Laureyns*. Het schaliedek van het hoogkoor en het kerkschip werden hersteld in 1650. Enkele duizenden *armentiers* stenen en *dobbel pavement* stenen werden aangekocht tijdens de zomer van 1651, samen met 31 zakken kalk. Kort voor het bezoek van de bisschop metste Niclaeys Pollet het nieuwe *sanctuaire van de kercke* en herstelde Carpentier het altaar *daer de schilderije inne staet vanden hooghden authaer*. In de kerk stonden banken die in augustus 1650 door Lieven De Waepenaere werden

hersteld en Hendrik Toesyn leverde een paar kandelaars die samen 26 pond wogen.

Bij zijn oordeel over de molenaar maakt de bisschop enig voorbehoud, hij weet blijkbaar niet goed wie hij moet geloven.

De verering van de H.Maagd en van de patroon der kerk de H.Laurentius neemt uitbreiding, maar de aandacht van de bisschop gaat enkel naar O.L.Vrouw voor wie hij een bijzondere verering koesterde.

De baljuw en zijn medewerkers krijgen er opnieuw van langs.

**17 augustus 1654, negende visitatieverslag.
De bisschop bezocht ook Nevele en Vosselare.**

Geen afsluiting voor het kerkhof. De kerk is in alle geval goed uitgerust, hoewel ze arm is. De pastoor heeft een goede reputatie bij de bevolking, maar hij komt nog niet overeen met de molenaar, een stijfkop en een lastpost voor de kerk. Hier is nog geen broederschap opgericht, maar de H.Maagd wordt hier wel bijzonder vereerd. De parochie looft geen prijzen uit (voor het catechismusonderricht). De medewerkers van de baljuw zijn vadsige lui. De pastorie vergt wat herstellingen; ze verkommert van binnen, de pastoor heeft nochtans twee meiden. Het catechismusonderricht wordt hier goed gegeven.

Aan de omheining van het kerkhof werd gewoonweg geen aandacht besteed. De verbeteringswerken aan de kerk gingen sinds het vorig bezoek van de bisschop wel door. De koster van Poeke schilderde de *hooghen authar*. Joos Van Maldegem leverde *125 voet solderbert* en plaatste de zoldering. Joos Malcot uit Gent repareerde het schaliedek.

In de gespannen verhouding tussen pastoor en molenaar heeft de bisschop de kant van de pastoor gekozen.

De verering van O.L.Vrouw en de H.Laurentius kende nog steeds een stijgende belangstelling. We zagen ook nog enkele offers in natura. Zo werd op de feestdag van de patroonheilige in 1654 een koppel duivejongen geofferd die verkocht werden voor £ 0-0-4. Om de verering van de H.Maagd te bestendigen liet de pastoor in 1656 uit Mechelen een beeld overbrengen van O.L.Vrouw van Zeven Weeën voor de prijs van £ 2-10-2 (26).

BESLUIT.

De invloed van bisschop Triest op de godsdienstbeleving beperkte zich niet enkel tot de eerste helft van de 17e eeuw maar bleef voelbaar tot lang daarna. In *Het bisdom Gent, vier eeuwen geschiedenis* dat vorig jaar verscheen stelt prof. Michiel Cloet in zijn besluitvorming over bisschop Antoon Triest dat de Gentse 17e eeuw de eeuw was van bisschop Triest, en dat lijkt ons geen overdrijving.

Tijdens zijn ambtsperiode (1622-1657) kon de bisschop in de dekenij Deinze, waartoe Poesele tot 1642 behoorde, rekenen op de medewerking van deken Michiel Zachtmoorter (1612-1660) en in de dekenij Tielt, waartoe Poesele behoorde na 1642, op de nauwe medewerking van deken Jan De Mol (1616-1657) die evenals de bisschop een lange termijn hun ambt konden uitoefenen.

In Poesele had Triest in pastoor De Drijver (1628-1678) een dorpsherder die een halve eeuw zijn stempel zal drukken op het lokale dorpsleven. Jan De Drijver schuwde het werk niet. Hij was een doordrijver en blijkbaar ook een fysisch sterk persoon die soms liever de handen uit de mouwen stak, om daadwerkelijk aan de heropbouw van de parochie te werken, dan vespers of mis te lezen. Toch blijkt hij op dat vlak nog een van de beste te zijn in het bisdom. Zijn problemen met de molenaar zijn niet ongewoon, ook in andere parochies ontstonden problemen met de mulders. Vooral het malen op zonen feestdagen gaf meermaals aanleiding tot conflicten met de geestelijkheid. In deze conflictsituaties bleef de wereldlijke overheid meestal afzijdig. De Drijver die als lijfspreuk koos *tot God drijft* vervulde naar best vermogen zijn plichten maar stond ook op zijn rechten en deze van de parochie. Zo aarzelde hij ook niet een proces aan te spannen tegen de tiendeheffer die verzuimde de herstellingswerken aan het koor van de kerk te bekostigen, iets wat zijn voorgangers blijkbaar niet aandurfd en als een verloren strijd beschouwden.

Dat het herstel van het kerkgebouw zo traag verloopt heeft vooral te maken met de beperkte middelen van de parochianen maar in de andere parochies was dit nauwelijks beter. Opvallend in Poesele is toch het regelmatig voorkomen van offers in natura.

Alles bij elkaar genomen worden geen noemenswaardige tegenstellingen vastgesteld bij de evolutie in Poesele vergeleken met de omliggende gemeenten. Toch blijven decanale en bisschoppelijke visitatieverslagen een unieke vorm van informatie over de godsdienstbeleving van onze voorouders

in lang vervlogen tijden. Het doornemen van de kerkrekeningen liet ons tevens toe een duidelijk beeld te vormen van de parochiekerk, haar toestand na de godsdiensttroebelen en haar heropbouw tijdens de contrareformatie.

André BOLLAERT, Poesele

Geraadpleegde literatuur en bronnen.

- M.CLOET, *Itinerarium visitationem Antonii Triest episcopi gandavensis (1623-1654). De visitatieverslagen van bisschop Triest*, Leuven, 1976.
- M.CLOET, *Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIe eeuw. Dekening Tielt 1609-1700*, Leuven, 1968.
- M.CLOET, L.COLLIN, R.BOUDENS, e.a., *Het bisdom Gent (1559-1991), vier eeuwen geschiedenis*, Gent, 1991.
- K.BERGE, *Kerkelijk leven in de dekenij Deinze 1661-1762*, in *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde*, jg. XLVIII (1981).
- H.VERVAEKE, *Het kerkelijk leven in de dekenij Deinze onder deken Michiel Zachtmoorter (1612-1660) en bisschop Antoon Triest (1622-1657)*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIII (1982), afl. 3-4.
- R.A.G., *Baronie Nevele 105 - Poesele nr. 1612, Rekeningen van het beheer der kerkgoederen 1607-1699*.

Dank aan de heer Willy Stevens, voorzitter van de heemkring Arthur Verhoughstraete uit Aalter, voor de bezorgde informatie en de transcriptie van de Poeselse kerkrekening van 1630.

Dank ook aan ons bestuurslid de heer Jozef Van de Castele voor het vertalen van de visitatieverslagen en de andere latijnse teksten en de bijkomende opzoekingen die hij voor ons in het R.A.G. verrichtte.

Noten.

- (1) F.DE POTTER & J.BROECKAERT, *Geschiedenis van Oostwinkel*, blz. 15.
- (2) J.DECAVELE, *Het Land van Nevele in de hervormingstijd*, in *Het Land van Nevele*, jg. XII (1981), afl. 4, blz. 165.
- (3) F.MICHEM, *De pastoor van het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), afl. 4, blz. 182.
- (4) F.MICHEM, a.w., jg. IV (1973), afl. 3, blz. 144.
- (5) W.STEVENS, *De Raad weet raad*, voordracht op 24.3.1991 te Zeveren over de werking van de Raad van Vlaanderen.

- (6) De bedoelde eigendommen van Willem van der Cameren waren gelegen langs de huidige Bredeweg tussen de Beentjesstraat en de Neerschuurbeek.
- (7) F.MICHEM, Persoonlijke notities over Poesele.
- (8) A.BOLLAERT, *Het onderscheid tussen de parochie en de gemeente Poesele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIV (1983), afl. 2, blz. 113, 114.
- (9) F.MICHEM, Persoonlijke notities over Poesele.
- (10) De trommelaars waren van
 ? tot 1610: Joos Taelboom
 1611 tot ? : Daniel Wytouck
 1616 tot 1621: Jan van de Putte
 1622 tot 1623: Pieter de Cloet
 1624 tot ? : Jan van de Putte (herbergier en koster)
- (11) *Item ontvanghen van Mr N.Alaert griffier van den Gheestelycken hove des Bisdoms van Ghendt betaelende over tcapittle van Doornick ter causen van: appointment met hemlied. ghemaect van tgone sy over hunne thiende contribuieren moesten tot reparatie vanden hooghen choir vut crachte vande placcaeten.*
 (R.A.G., Nevele 104 nr. 1613 - Kerkrekening 1607-1612).
- (12) E.CIETERS, J.VAN DE CASTEELE, *Nevele in de visitatieverslagen van bisschop Triest*, in *Het Land van Nevele*, jg. VII (1976), afl. 4, blz. 187-213.
 A.MARTENS, *Hansbeke in de visitatieverslagen van bisschop Triest*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), afl. 2, blz. 131-145.
 J.LUYSSAERT, *Merendree in de visitatieverslagen van bisschop Triest*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX (1989), afl. 3, blz. 178-203.
- (13) A.JANSSENS, *H.Mauritius, kerkpatroon van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXII (1991), afl. 1, blz. 36, 37.
- (14) E.CIETERS, J.VAN DE CASTEELE, a.w., blz. 191.
- (15) Thans Beentjesstraat 13, bewoond door dhr. en mevr. Jos en Trees Vaneyghen-Coppieters.
- (16) E.CIETERS, J.VAN DE CASTEELE, a.w., blz. 194.
- (17) Medegedeeld door L.Stockman aan A.Martens.
 Zie: A.MARTENS, a.w., eindnoot 20.
- (18) *Tria, majus in honorem Smae Trinitatis, alterum Sti Laurentii ambo consecrata, tertium in honorem B.M. non consecratum.*
 (Bisdom St.-Baafs, Inv. 20cB2 - Brevis informatio status ecclesiae parochialis de Poussele 1682, 4 mei).
- (19) F.MICHEM, a.w., blz. 183.

(20) De inkomsten werden als volgt geïnd:	
1626-1627	30-6-5 £
1627-1628	30-6-5 £
1628-1629`	30-6-4 £
belasting op gronden in andere parochies	<u>6-8-4 £</u>
	97-7-6 £
- (21) Er stond geschreven De Wispelaere, overschreven met De Wespenaere. Vermoedelijk wordt Lieven De Waepenaere bedoeld, een naam die meermaals vermeld wordt in de rekeningen.
- (22) F.DE POTTER & J.BROECKAERT, *Geschiedenis van Poesele*, blz. 20.
- (23) F.DE POTTER & J.BROECKAERT, *a.w.*, blz. 23.
- (24) A.CASSIMAN, *Geschiedenis der stad Deinze*, in *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde*, jg. XX-XXI (1953-54), blz. 224, 225.
- (25) In de Poeselse overlijdensregisters vinden we terug dat op 4 november 1650 Petronella Braet overleed, uit overspel geboren dochter van Petrus en Anna Merckx.
Volgens de heer André Braet is de vermelde Petrus Braet de broer van molenaar Christiaan Braet. Deze Petrus (°1605) huwde met Judoca Daenens. Hun kinderen werden te Deinze geboren tussen 1632 en 1645. Judocus wonende te Deinze en Marcus, brouwer te Nevele, waren eveneens broers van Christiaan.
- (26) Pastoor De Drijver bemiddelde in 1653 voor de kerk van Hansbeke bij de aankoop van 4 zilveren kandelaars die uit Mechelen kwamen. Enkele jaren later vervulde de pastoor nog eens de rol van bemiddelaar bij een aankoop van voorwerpen die afkomstig waren uit het Mechelse. Dit wijst er op dat hij nauwe contacten met zijn geboortestreek bleef onderhouden.
(Ons medegedeeld door de heer A.Martens).

Bijlage I - Koninklijke machtiging van 10 mei 1627 waarbij men de toelating krijgt elk bunder land met vijf schellingen extra te belasten.

Philips, bij der gratiën Godts coninck enz. Alle deghene die dese ieghenwoordighe sien sullen, saluyt. Doen te weten dat wij ontfanghen hebben d'oitmoedighe supplicatie ende requeste van onse lieve ende beminde pasteur, kerckmeesters, burchemeestre ende schepenen, midtsgaders de notable parochianen van de prochie van Poesele, sorterende onder den lande van Nevele, inhoudende dat de kercke van de selve prochie in soo quaeden ende miserablen staet es staende, dat soo verre die nyet en wordt voorsien, ende daerop eene nieuwe cappe ghemaect, dat die es in

perijckel van vallen, soo dat den goddelijcken dienst daerinne wordt gedaen niet sonder perijckel, gelyck eenen iegelijck van de selve prochie kennelijck is. Ende alsoo de selve kercke geene middelen en heeft, ende dat aldaer ook geene thienden en sijn subject in de reparacie der selver, soo hebben de suppleanten geraedich gevonden, ende oock voluntairlijck geconsenteert onder haerlieder respectieve handteecken, emmers den meesten deel, van ons octroy te versoecken om te moghen ommestellen op elck bunder landts, tot vijf schellinghen grooten tsiaers, twelck de voorschreven prochianen sijn gebruyckende, ende dat alleenelijck voor den tijdt van drie jaeren, danof het eerste payement ende ommestellinge vallen zoude te Bamesse xvic xxvii, eerstcommende, ende alsoo daernaer van jaere te jaere... ende dat alles omme den goddelijcken dienst te beter geadministreert te moghen worden. Ende alsoo de suppleanten tselve niet en moghen doen sonder daertoe alvooren vercregen t'hebben onse briefven van octroy, baden seer oytmoedelijck ons geliefte te wesen, regard nemende op het voorschreven volontaere consent, hun de selve te verleenen voor den tijdt van de voorscheven drie jaren. Zoo eest, dat wij tghene voorschreven over ghemeret ende daerop gehadt tadvijns van de eerw. onse lieve ende wel beminde, die gheestelijcke ende vier leden ons slandts van Vlaenderen, ende gesien tot dien het voorschreven acte van consent, genegen wesende ter oytmoedigher bede ende begeerte van de voorschreven pasteur, kerckmeesters, burchmeestere ende schepenen, midtsgaders de notable prochianen van de prochie van Poesele, supplianten, hebben deselve gejundt, geconsenteert ende geoctroyeert, junnen, consenteeren ende octroyeren uyt onse sonderlinghe gratie midts desen, dat sy sullen moghen ommestellen op elck bunder landts, dwelcke sy prochiaenen sijn labeurende inde voors. prochie, dertich stuyvers tjaers, geduerende eenen tijdt ende termijn van drie jaeren, danof het eerste payement ende ommestellinge vallen sal te Bamesse deser ieghenwoirdigher jaere... Brussele, den thiensten dach deser maendt Mey int jaer ons Heeren duysent sesse hondert ende seven en twintich..."

(Oorspronkelijk stuk in perkament, met half gebroken zegel in rood was, behoorende tot het archief der kerk van Poesele).

Uit: F.DE POTTER en J.BROECKAERT, blz. 18, 19.

Bijlage II - Rekening van de maaltijd die werd aangeboden ter gelegenheid van de wijding van de klok in 1635.

"Hier is te bemercken dat wij hebben ghehouden een cleyn maeltijdt om te tracteeren de peeters ende meeters int wijen van onse clocke. Sijn ghekocht den 12 Maert 1635, twee aberdaenen tot (=gezouten kabeljauw)	o.	ix.	o.	o.
"Item den selfsten aen myrrh	o.	i.	o.	o.
"Item den selfsten aen pastenaekels	o.	i.	viii.	o.
"Item aen vijgen ende rosijne	o.	o.	viii.	o.
"Item aen ajuin	o.	o.	x.	o.
"Item aen cabeljauw ende booter	o.	xij.	o.	o.
"Item aen diversch poer	o.	i.	viiij.	vi.
"Item aen haerinck ende noch specerije	o.	iiij.	viiij.	o.
"Item aen drij mueckens tarmwe	o.	x.	o.	o.
"Item aen een muecken erweten	o.	ij.	viiij.	o.
"Item aen een pond booter	o.	i.	o.	o.
"Item aen tonne biers van Phlips de Wulf	i.	vi.	viiij.	o.
"Item aen ghiest om te bakken	o.	o.	ij.	vi.
"Item aen Glaude tot Nevel voir drij potten wijns, om mijnheer den deecken en mevrou van Nevel te beschincken die de principaele meeter was van onse clocke	o.	v.	o.	o.

Uit: F.DE POTTER en J.BROECKAERT, blz. 23.

NEN BITTEREN OF NEN SOETEN

Lootsen bitteren

Lotenhulle, eertijds bekend voor de “Lootsen bruinen”, een soort Stout, gebrouwen in de brouwerij Maenhout, die het laatst brouwde in 1947, bezat ook nog een tweede drank, namelijk de “Lootsen bitteren”.

In februari 1973 maakte ik een bandopname van een reeks liederen gezongen door de gezusters Augusta en Irène De Grootte, uitbaatsters van de landelijke herberg “De Congo” te Lotenhulle. Ze waren toen respectievelijk 79 en 85 jaar oud. Tijdens de opnamen stonden de gezusters op een herbergtafel en zongen er lustig op los. *Van het zingen krijgt ge dorst* zeiden ze en de daad bij het woord voegende klommen ze van de tafel en haalden van achter de toog een fles. *Dit is Lootsen bitteren, manneke*, sprak Augusta. Ze schonk een glaasje vol en met kleine teugjes proefde ik eens. Mijn wantrouwen was spoedig voorbij, het smaakte lekker. Ik vroeg het recept. Met enige terughoudendheid en op voorwaarde het voor mij te houden, verklaptten ze het geheim. Om deze reden bleef het recept nog 19 jaar in de schuif.

Hierna volgt het recept van “Lootsen bitteren” volgens de gezusters De Grootte:

Neem 500 gram rabarberstengels, snij de bladeren er af, spoel ze goed en steek de stengels op een draad. Laat alles drogen. Na een week ongeveer heeft men nog 300 gram over. Men snijdt ze in kleine schijfjes en stopt ze in een fles. Deze wordt dan tot boven toe bijgevuld met jenever. Na een maand kan men “Lootsen bitteren” drinken.

Nevelse bitteren

Een variatie op de “Lootsen bitteren”, heb ik opgetekend in Nevele. Camiel Van der Vennet en echtgenote Louise Mortier hadden vóór 1914 een herberg “De gouden leest”, gelegen in de Tielstraat te Nevele. Daar schonken ze hun “Nevelse bitteren”. Na het sluiten van de herberg maakte Camile voor eigen gebruik zijn bitteren.

Het recept is:

Neem een handsgreep jonge stengels van rabarber. Na het spoelen en

afdrogen snijdt men ze in schijfjes die men in een fles stopt. Deze wordt boordevol gevuld met jenever. Laat dit ongeveer een maand trekken en drink dan de “Nevelse bitteren”. Hoe langer de rabarber en de jenever in de fles is, hoe straffer de “bitteren” smaakt.

Nevelse soeten

Op de markt te Nevele wonen de twee nichten Clara De Ketelaere en Clara Van Maldeghem. Zij brouwen “Nevelse soeten”.

Daarvoor nemen ze 1 kilogram verse kriecken. Na het ontpitten worden deze in een ruime bokaal gedaan, daaraan voegen ze 1 kilogram suikerklontjes bij. Vervolgens wordt de bokaal opgevuld met jenever. Men sluit hem goed af en laat alles ongeveer drie maand rusten. Daarna kan men de glaasjes vullen en proeven.

Op de gezondheid, het is de moeite!

Antoine JANSSENS, Nevele

“Lootsen bitteren” opgetekend in 1973.

“Nevelse bitteren” opgetekend in 1946.

“Nevelse soeten” opgetekend in 1982.

GIETEN VAN TWEE TORENKLOKKEN TE HANSBEKE, ANNO 1650

Vrij algemeen mag men aannemen dat de eerste stenen (zaal)kerkjes te lande oorspronkelijk geen toren hadden. De kerktorens werden naderhand, in de 13e of 14e eeuw, gebouwd. Ze dienden vooral als klokkenhuis voor één of twee klokken, tegelijkertijd als berg- en schatkamer, als uitkijk- en wachtpost en als burcht bij vijandelijke aanvallen (1).

Enkele items in de oudste kerkrekeningen van Hansbeke, daterend van de jaren 1563 en 1564, verwijzen naar de lokale kerkklok en de klokketoren. Toentertijd waren Meus Van Houck en Zegher Van Ruts klokkeluiders. Ze ontvingen voor hun diensten gezamenlijk een jaarloon van 9 ponden 12 schellingen parisis. De koster kreeg 24 schellingen *van avelucht* (avontlicht = avondklok) *te ludene*. Ook Aryaen Huusman had tijdens een bepaalde periode de klok geluid. Pieter Roenyns ruimde *de turre* waaraan belangrijke werken uitgevoerd werden. Onder andere Lieven de Zomere en zijn knecht timmerden *ant beelfroot* (= klokketoren) *daer de clock in hanct* (2).

Destijds, op 10 maart 1567, overleed Barbara de Waele, *mevrouwe vander heerlichede van Axpoele, Hansbeke etc.* Ze stichtte in de kerk van Hansbeke een eeuwigdurende jaargetijde met broodbedeling aan de armen. De avond vóór deze solemnele jaardienst diende de klok gedurende een uur geluid te worden alsook *met ghelijcke ure vóór den dienst van het jaerghetijdde* (3).

Deze 16e-eeuwse klok werd mogelijk opgevorderd tijdens het bestuur van het democratisch Comité der XVIII (1577-'78), toen het katholicisme verboden werd en kerken en kloosters geplunderd werden. Enkele bewaard gebleven kerkrekeningen, daterend uit het laatste decennium van de 16e eeuw en uit het eerste decennium van de 17e eeuw, geven hieromtrent geen duidelijke opheldering. Wel is het opmerkelijk dat in deze rekeningen geen vergoedingen voor klokkeluiders onder de uitgaven voorkomen, terwijl de eerstvolgende bewaard gebleven rekening uit 1623 en ook de er op volgende dan weer Joos Picke als *clockluyder* vermeldt. Dit laat dan toch vermoeden dat gedurende vele jaren geen, en (wellicht reeds enkele jaren) vóór 1623 opnieuw een klok in de kerktoren hing. In Vinkt deed zich trouwens eenzelfde situatie voor (4). Bovendien betaalde Gheraedt Standaert, kerkmeester, in 1626 aan Jaecques De Clercq *muelenmaeckere* vijf schellingen *van wat*

ghemaeckt hebbe an het beelfroot der kercke en in 1644 leverde Jan Van Sevecote *eenen kloekre(e)p*.

In 1650 werd de bestaande torenklok niettemin afgeschreven. Op 3 maart vond, vermoedelijk in het wethuis Hove bewoond door Jan Lefebure officier, een aanbesteding plaats voor het omsmelten van de oude kerkklok en het gieten van twee nieuwe torenklokken. Op 22 april daaropvolgend ondertekenden de wethouders van Hansbeke (5) en Hubrecht Chabateau, klokkengieter te Gent, dienaangaande een contract. In deze schriftelijke overeenkomst (zie bijlage) werden, benevens de aannemingssom, enkele specifieke voorwaarden vastgelegd.

Alle nodige materialen tot het maken van de vormen van de klokken zouden door de opdrachtgevers aan de aannemer geleverd worden: stenen, kleiaarde, hennep, was, roet; alsmede hout en kolen om deze vormen te drogen en de klokkespijs te smelten. Benevens (de smelt van) de oude torenklok zou hem bovendien 300 pond klokkespijs toegelegd worden. Het voorziene gewicht van de klokken bedroeg 1.200 pond voor de grote en 600 pond voor de kleine klok. Het eventuele restant van spijs, na het gieten van de twee klokken, bleef eigendom van de opdrachtgevers. De klokken moesten in de toren hangen en geluid kunnen worden tegen Pasen 1651. *Alle materialen omme die clocken op den toren te hangen* zouden eveneens aan de klokkengieter geleverd worden.

De aannemingssom voor het gieten en opmaken van de twee klokken beliep 16 ponden groten, benevens 2 ponden voor huisvrouw Chabateau. Deze bedragen zouden aan de klokkengieter in twee betalingen vereffend worden: de twee derden bij het luiden van de klokken, het laatste derde na verloop van een waarborgtermijn van een (kalender)jaar.

Indien de gegoten klokken geen voldoening schonken of binnen de voorziene waarborgperiode barsten, scheuren of andere gebreken vertoonden, was de aannemer gehouden deze met eenzelfde gewicht kosteloos te hergieten terwijl hij ditmaal zelf moest instaan voor hout, kolen en de nodige materialen.

Het klokgieten gebeurde te Hansbeke, wellicht in de onmiddellijke nabijheid van de kerk, mogelijk op het kerkhof. De klokkengieter sliep trouwens (bijwijken) op een kamer in de herberg van François Vande Putte, rechtover

het kerkhof. Hij maakte er enige vertering met vrouw en kinderen.

Tijdens de uitvoering van de werken kwam nog het een en het ander om de hoek kijken hetgeen aanleiding gaf tot zekere meerkosten.

De oude kerkklok woog 1.522,5 pond zodat inderdaad ongeveer 300 pond spijs te kort was voor het gieten van de twee klokken. Uiteindelijk zorgde de aannemer zelf voor het tekort van klokkespijs. Hij beschikte over een oud kanon met een gewicht van 442 pond. Om te smelten werd de klok in tien, het kanon in negen stukken gebroken. Aan de smelt werd een zekere hoeveelheid tin toegevoegd. Claude Van Iseghem, tingieter te Gent, leverde 70 pond tin in blokken aan 11 stuivers per pond. De kostprijs ten bedrage van 8.0.6 ponden groten werd door de opdrachtgevers rechtstreeks aan de tingieter vereffend (6).

Zoals beschreven in het contract werd de klokkengieter het nodige materiaal ter hand gesteld om de klokvormen te maken en te drogen en de klokkespijs te smelten. Deze materialen werden hem, op kosten van de opdrachtgevers, door diversen geleverd. Men bracht *twaelf vaemen cordeel* (*coreel* = baksteen) *ende vijf vamen dickseel*. Niclaes Goethals leverde *een steen roedt ende drij pondt was*. Gillis Van Vynckt voerde *drij hondert faseel* (= bundel dik hout) *aan tot het smelten de spijs om de clocken te ghieten*. De aannemer bestelde zelf de nodige *sacken boscoolen* (= houtskolen), die per schip aangevoerd werden, en ook *gaerden* (= takken, twijgen) *om de clocke te schueren*. Voor *tsoucken van eenich haudt dienstich tot hanghen vande clocken* kreeg Jaecques Martens 8 deniers. Gheert Martens ontving 10 schellingen 6 deniers *over coopende leverynge van een clockhooft*. Guilliamme Lammens leverde tenslotte twee klokrepen.

Het bedrag dat uiteindelijk aan de klokkengieter toekwam voor leveringen en arbeid bedroeg:

– voor zijn arbeid volgens contract	18. 0. 0
– voor <i>leverighe van 442 pond canonspijs a 7 stuyvers het pondt</i>	25. 15. 8
– voor <i>moeyte van halen ende brecken van het canon</i>	2. 0. 0
– voor <i>het gieten vande panne</i>	1. 16. 8
– voor <i>verschoten te hebben eenighe materialen</i>	<u>1. 1. 0</u>
of te samen in ponden groten, schellingen, deniers	48. 13. 4

Na het gieten van de klokken bleef er een overschot van klokkespijs, dat door de aannemer overgenomen werd. Het lag een korte tijd in de kamer van de herberg van François Vande Putte. Het werd, met het restant van tin, door Jaecques Martens naar de Brugse vaart gebracht om het per schip naar Gent over te brengen. De klokkengieter bezigde te Gent *die stoffe ofte materie* tot het gieten van *twee clockxkens* voor de paters Karmelieten. De overname van de restanten klokkespijs en tin werd op de aannemingsom in mindering gebracht, evenals de kosten van de vertering van de aannemer die door Bauduyn Maenhaut, ontvanger van de *prochie*, rechtstreeks aan de betrokken herbergiers vereffend werden.

Deze zogenaamde aflossingen beliepen gezamenlijk:

– voor het restant van klokkespijs	3.	16.	10
– voor het tin in blokken	8.	0.	6
– voor vertering bij François Vande Putte	2.	6.	8
– voor vertering bij Jan Lefebure	<u>2.</u>	<u>7.</u>	<u>1</u>
= of te samen	16.	11.	1

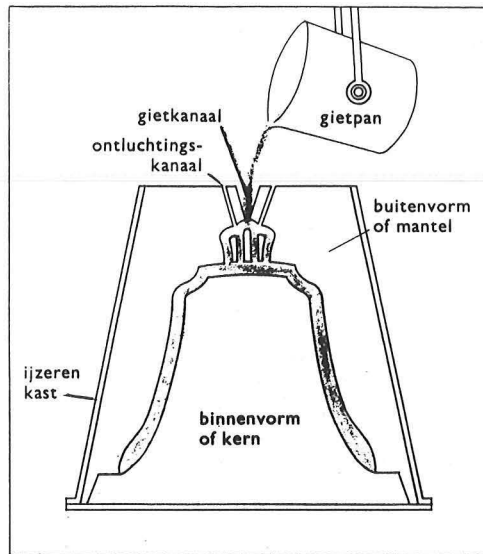
De uitbetalingen aan de klokkengieter gebeurden door diverse personen, doorgaans in de herberg tegenover de kerk, mits ondertekening van een kwitantie:

– door Bauduyn Maenhout, ontvanger, op 25.03.1650	2.	10.	0
– door Michiel Van Vynckt, schepen, op 28.04.1650	10.	6.	6
– door dezelfde op 08.06.1650	3.	6.	8
– <i>bij onderrekenynghe</i>	3.	14.	6
– door Jan Lamme, armmeester	10.	0.	0
– door Geraedt Van Renterghem, kerkmeester	<u>7.</u>	<u>4.</u>	<u>6</u>
of te samen	37.	2.	2

De aflossingen (16.11.1) en de rechtstreekse uitbetalingen (37.2.2) voor een gezamenlijk bedrag van 53.13.3 ponden groten overtroffen het uiteindelijke tegoed (48.13.4) van de aannemer met ongeveer 5 ponden groten. Als compensatie zou de klokkengieter aan de kerk een massief metalen wieroekvat leveren.

De klokken werden gewijd door Michiel Zachmoorter, deken van Deinze, die daarvoor 10 schellingen ontving. Het bleek naderhand dat de ophanging van de klokken niet voldeed want aan ene Jan Faytop werden 3 schellingen 3 deniers betaald *voor seker protest tot erhanghen vande clocken*.

(Overgenomen uit Standaard Encyclopedie, Deel 8, blz. 235).

In 1669 vorderde de weduwe van Hubrecht Sabateau van pastoor (7), burgemeester en schepenen van Hansbeke een bepaald (vermeend) tegoed voor de in 1650 gegoten klokken. Wellicht dacht ze dat de globale vergoeding voor leveringen en arbeid (48.13.4) destijds aan haar man slechts gedeeltelijk (37.2.2) uitbetaald was en veronachtzaamde blijkbaar de gedane onrechtstreekse aflossingen (16.13.1). De opdrachtgevers replikeerden met getuigenissen van François Vande Putte, Jaecques Martens, Gillis Vander Ghinst (koster) en Jan Ghysels, die verklaarden dat de overschotten van klokkespijs en tin door de aannemer inderdaad als *betaelinghe ende cortresse van sijne pretensien* overgenomen werden. Toch bleek uit het onderzoek dat bij deze overname ten onrechte het gewicht van het geleverde in plaats van het resterende tin aangerekend werd. Maar aangezien daarentegen het beloofde wierookvat nooit geleverd werd, kon er van een nalatige schuldvereffening nog amper sprake zijn (8).

Albert MARTENS, Gent

Noten

- (1) F. MICHEM, *Vinkt. Kerk en parochie*, 1971, blz. 1.
- (2) A. MARTENS, *De oudste kerkrekeningen van Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXII (1991), afl. 1, blz. 40-54.
- (3) A. MARTENS, *Legende en werkelijkheid te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), afl. 3, blz. 119-126.
- (4) F. MICHEM, *o.c.*, blz. 20.
- (5) Bauduyn De Meyere baljuw, Gillis Van Hove, burgemeester, Bauduyn Maenhaut, Segher Van Renterghem, Jan De Clercq, Jaecques Lambrecht, Michiel Van Vynckt, schepenen, Philip Van Wonterghem schepen te Deinze Reckelinghe.
- (6) 1 pond groten = 20 schellingen
1 schelling = 12 deniers groten
1 gulden = 20 stuivers
1 stuiver = 12 deniers
1 stuiver = 2 deniers groten
- (7) Petrus Swevers, pastoor te Hansbeke van 1646 tot 1694.
- (8) Kerkarchief Hansbeke.

Bijlage.

Opden derden dach maert van ..(is)m.hubert chaboteau veraccordeert met .. bailliu burchmeester ende .. der prochie .. van Hansbeeck te vergieten die (clocke) van die kercke van Hansbeeck midsgaders twee daer van te gieten op dese naervolgende conditien.

Inden eersten dat die besteeders sullen aenden voorn.chaboteau leveren alle materialen dienende tot de vormen van bijde die clocken te maecken aengaende steenen cleem kemp was roet houdt ende colen omme die voorsijde vormen te drooghen, ingelijckx alle het houdt colen dienende tot die spijsse te smelten. Daer enboven soo sullen die besteders behalve die oude clocke hem toeleggen den nombre van drij hondert pondt spijsse ende de selve spijsse van die clocke moet hij hergieten ende bij soo verre naer dat bijde de clocken gegoten waeren daer eenighe spijsse overschot sal die spijsse blijven ten profycte van die besteeders, ende sullen hem voor bijde de clocken te gieten ende op te maecken geven de somme van sestien ponden groot mitsgaders twee ponden voor sijn huysvrouwe, boven dien moet hij aennemer die clocken leveren tegen paeschen naestkonnende op den toren soo dat mense sal connen luyen, midts dat sij sullen leveren alle materialen omme die clocken op den toren te hangen, sijne betalinghe sal geschieden in twee paymenten te weten de twee deelen al die clocken luyen sullen ende het derde deel als het jare omme sal zijn van den tijt dat die clocken sullen gehanghen hebben op den toren, midts dat hij aennemer een geheele jaere bijde die clocken moet verseecken van borste scheuringhe ofte ander mankement, die grootte clocke moet hij maecken tot twelf hondert pondt daer oft daer ontrent ende de mindere tot ses hondert, maer bij soo verre dat bijde clocken int gieten niet en succederden ofte dat sij niet geheel opgemaect ofte geleverd en worden ten tijde gesijdt ofte daer sij binnen het jaer quamen te bersten oft ander manquement over quamen sal hij aennemer gehouden wesen de selve clocken wederomme voor den selven prijs te op sijnen laste costeloos die besteeders hergieten op het selve gewichte ende leveren alle materialen dienende tot het vergieten van spijsse houdt colen ende andere materialen hier vooren vermelt, tot volbrengen van dese conditien ende tot meerder verbintnisse van bijde die seyden hebben bijde die contractanten desen contract onderteekent den 22 april 1650.

(getekend) H &&& L

VAN HERBERGEN, HERBERGIERS EN TAPPERS TE NEVELE (2)

Lijst der Nevelse herbergen (vervolg) (1)

29. LUSTHOF, DEN LOSKAAI

Vaart Links, stroomopwaarts.

- 1866 Louis Coddens in de herberg "LUSTHOF".
1889 Adolf Joseph Paermentier is de nieuwe uitbater, de herberg krijgt de naam "DEN LOSKAAI".
1913 Van Autreve Predence, herbergierster, echtgenote van Leo Vermeire.
1941 Woning wordt onteigend en afgebroken voor de verbreding van het kanaal
1943 Herbouwd en heropend door Maurice Pauwels uit Lotenhulle, schoenmaker en herbergier.
1957 Overlijden van de uitbater.
1960 Heropening door Albert De Schuyter.
1971 De herberg wordt het lokaal van de Koninklijke Maatschappij "De Leeuwvinken".
1980 De herberg is niet meer bewoond. Tijdens het weekend wordt hij uitgebaat door "Den Dilte vzw".

30. DEN PISTON, IN DEN NIEUWEN POST

Langemunt, hoek Vaart Rechts.

- 1930 Valère Van Hese-Maria Adèle De Dapper. Hij is een goede muzikant, vandaar de benaming van de herberg.
1938 Marie Adèle De Dapper, herbergierster. Haar echtgenoot is ingeschreven als handelaar en koetsier.
1940 Tijdens de gevechten aan het kanaal brandde de woning volledig af.
1941 Wanneer de puinen geruimd zijn wordt een nieuwe woning opgetrokken met een drieledige functie: privéwoning, schoenmakerij en herberg.
August De Cloedt-Hortense De Poorter zijn zowel eigenaar als uitbaters. De herberg, gelegen naast het nieuwe postgebouw, krijgt de naam "IN DEN NIEUWEN POST".
1945 De herberg wordt gesloten. Er komt een schoen- en lederhandel van Roger Dieriks-Maria De Cloedt.

31. DEN TAMBOER

- Langemunt, nu een gedeelte van de garage Citroën.
- 1822 Petrus Coghén. Hij is sergeant-tamboer in het Franse leger onder Napoleon.
- 1866 Pieter Coghén-Marie Virginie De Vogelaere. Hij was tapper en schoenmaker. Hij was tamboer bij de Nevelse harmonie St.-Cecilia en had de bijnaam "Pier tamboer".
- 1909 Verbouwing van de voorgevel. De herberg wordt gesloten en er komt een slagerswinkel van Emiel Van Lerberghe-Julie Bettens.
- 1920 Weduwe Julie Bettens en kinderen.
- 1946 Na het huwelijk van René en Adolf Van Lerberghe en het overlijden van Julie Bettens en Maria wordt het de privéwoning van Jules Haenebalcke. Er worden ook renovatiewerken uitgevoerd.
- 1977 Totale afbraak. Er wordt een toonzaal voor auto's opgetrokken.

32. DEN WELKOM

- Bosstraat 2, landelijke herberg.
- 1774 tot 1779. In de onmiddellijke nabijheid baatte Pieter Danneels een *brandenwijnhuis* uit met de naam "Smokkelkeete" aan het nabijgelegen *smokkelstraatje*.
- 1809 Jean Onderbeke-Jeanne De Maegt houden herberg in hun hofstedeke. De woning stond in een boomgaard. Hij was wever.
- 1846 August Stofferis-Amelia Colpaert.
- 1854 Geen bewoners.
- 1866 Petrus Cocquyt-Coleta Telleir.
- 1866 tot 1880: Leonard Van Wanseele-Valentine Tagon.
- 1880 Charles De Vreese en kinderen.
- 1897 Emiel De Vreese, koopman.
- 1910 Achiel De Vreese-Germaine Van Coppernolle.
- 1936 Langs de straat, vóór het oude huis, wordt een nieuwe woning gebouwd. Een deel is kruidenierswinkel, een ander deel herberg met de naam "DEN WELKOM".
- 1960 Herberg gesloten. De privéwoning wordt verbouwd. Vanaf 1954 werd aan de herberg en langs de Bosstraat het kampioenschap betwist met de krielhaantjes. Dat bracht telkens een grote menigte volk op de been.

33. HET LAND VAN NEVELE, IN NEVELE, NIEUW NEVELE

Kerrebroek, hoek met de Molenkouter, nu Meigemstraat.

- 1756 Joanne De Vliegheer, weduwe van Arnoldus Van Vooren. Zij is tapster in "HET LAND VAN NEVELE".
- 1791 tot 1793: Albert Waelebroeck-Norbertine Van de Velde.
- 1880 Bruno Duchateau, koopman in *ellegoederen* en tapper. Hij verhuisde van "HET LAMMEKEN" naar "HET LAND VAN NEVELE".
- 1846 1856-1866-1880: een gesloten woning.
- 1889 Heropend door Leonard Van Oost. Boven de ingang deur was een blind venster waarop de volgende tekst was aangebracht: "In Nevele hier, verkoopt men bleek en bruin bier".
- 1920 Theofiel De Wulf-Elodie Maenhout.
- 1935 Jozef De Steur-Daneels.
- 1937 Aangekocht door August De Cloedt-Hortense De Poorter.
- 1938 tot 1940. Heropend onder de naam "NIEUW NEVELE".
- 1951 Verbouwing en nieuwe herberg uitgebaat door Alfons De Ketelaere-Elza Van Laecke.
- 1960 Na het overlijden van Alfons, houdt de weduwe de herberg verder open.
- 1970 De herberg wordt gesloten, privéwoning.

34. HET LEEUWKEN, 'T LEEUWKEN, DE LEEUW

Aan de vroegere samenkomst van de Vierboomstraat en de Biebuyckstraat.

- 1793 Ferdinand Verginst ("DEN LEEUW").
- 1808 Francies De Volder-Marie Jeanne Steyaert.
- 1846 Jan Baptiste Van de Moortele.
- 1866 Clemence Bourgeois.
- 1880 Jan Mortier-Rosalie Cocquyt.
- 1880 Op de verkoopaffiche wordt de herberg vermeld als "HET LEEUWKEN".
- 1899 Livien Van Daele.
- 1912 Karel Danneels.
- 1916 Felix Goedgebuer.
- 1935 Edmond Verstraete.
- 1940 De bouwvallige herberg wordt gesloten.

- 1954 Volledige nieuwbouw. De herberg "IN DEN LEEUW" wordt uitgebaat door August D'Haenens.
1961 Gesloten, privéwoning.

35. HET GEMEENTEHUIS

- Tieltstraat, was een deel van het gemeentehuis dat in 1852 werd gebouwd. Het gelijkvloers was de herberg.
- 1853 August D'Haenens-Sophia De Cloet.
1866 Charles Goethals en zuster Silvie, *huurhouder*, pachtten de herberg, het buffet, toog, *bierpomp* met alle toebehoren, zeven tafels in olmenhout, 33 stoelen, vier quinquets, vier hangende kaders en de kachel met toebehoren.
1880 Octaaf Buysse.
1886 Theofiel Van Damme.
1902 tot 1907. Emiel Verbeke, suikerbakker.
1917 Francies Kerres-Clemence Snoeck. Het echtpaar komt van een kleine herberg gelegen in dezelfde straat nr. 41 die ze sinds 1897 uitbaatten. Hij is koopman, zij is herbergierster. Ze huurden aan de gemeente voor 1.150 fr.
1925 Overlijden Francies Kerres.
1926 Weduwe Clemence Snoeck. De huurprijs bedraagt 1.575 fr.
1930 August Kerres-Bertha Pauwels.
1935 Het echtpaar verhuist naar Gent in 1937 waar August in 1940 overlijdt.
1937 Irené Van Heirseele-Mathilde Cleve.
1940 Tijdens de beschieting van Nevele liep het gemeentehuis en de herberg veel schade op. De herberg werd gesloten. De bewoners bleven er wel wonen in een noodkeuken. Na herstel en verbouwing van de woning verdween de herberg.

36. HET GEMEENTEHUIS

- Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat.
- 1866 Honoré Braet-Anna Sylvia Van Haecke, timmerman, afkomstig van Waregem.
1880 Kamiel Goethals, smid, voerman en tapper. Zijn herberg krijgt de naam "HET GEMEENTEHUIS".
1885 Victor Van Heule-Marie Elodie Dhaenens, hoefsmid en herbergier.
1887 Herberg gesloten, privéwoning.

- 1922 Na het overlijden van Victor Van Heule blijft de herberg bewoond door de kinderen Van Heule, smid en hoefsmid.
- 1950 Het oude gevelhuis wordt gesloopt. De smidse, opgetrokken in vakwerk, verdwijnt eveneens. In de nieuwe gebouwen komt een winkel van ijzerwaren.
- 1985 Johan Taveirne-Hilde Schelstraete zijn de nieuwe eigenaars. Zij richten er de bloemenzaak "Creaflor" in.

37. HET PARADIJS, DE PEN

Hoek Langemunt en Blasiusdriesstraat.

- 1846 August Hauwe-Pauline De Bruine, herbergiers in "HET PARADIJS".
- 1856 Eugenia Cannoot, weduwe van Karel Braet.
- 1866 Marie-Therese Claeys.
- 1880 August Bijtebier-Franziska Roeyges.
- 1905 Julius Lootens.
- 1929 Prosper De Paepe-Leontine Mestdagh houden de herberg met de nieuwe naam "DE PEN" open. Het echtpaar had van 1903 tot 1929 de herberg "DE REISDUIF" in de Blasiusdriesstraat nr. 8 uitgebaat. Prosper was vellenbewerker, zijn vrouw tapster. In de herberg was het lokaal van S.P. Nevele en van 1942 tot 1960 van de toneelkring "Uit Eigen Kracht".
- 1937 Julien De Paepe-Ludovica Lippens.
- 1954 Deze herberg had het eerste TV-toestel met klein scherm te Nevele. 's Avonds zat de herberg vol kijkers die de programma's niet wilden missen.
- 1988 De herberg wordt privéwoning. De naam werd overgedragen op een nieuw gebouwde herberg op de hoek van de Langemunt en Zeistraat.

38. IN AALTER

Hoek van de Kortemunt en Vaarts Links.

- 1846 Frederick Hertoge-Sophie Sierens.
- 1866 Leo Gallens-Amelia De Meyer verhuisden naar het hoekhuis.
- 1906 Vital Mesure-Leonie De Mil, kruidenier, timmerman en tapper.
- 1918 Zwaar beschadigd door de beschieting van Nevele. Vital verhuist naar Kerrebroek nr. 25.
- 1922 Nieuwbouw, wordt drukkerij Tyberghein.
- 1925 Cyriel Van Hoorebeke opent er een kruidenierswinkel.
- 1940 Volledig vernield tijdens de gevechten.

- 1953 Nieuwbouw wordt Rijkswachtkazerne.
- 1985 Aangekocht door en ingericht als drukkerij De Neve.

39. IN DE AWELE

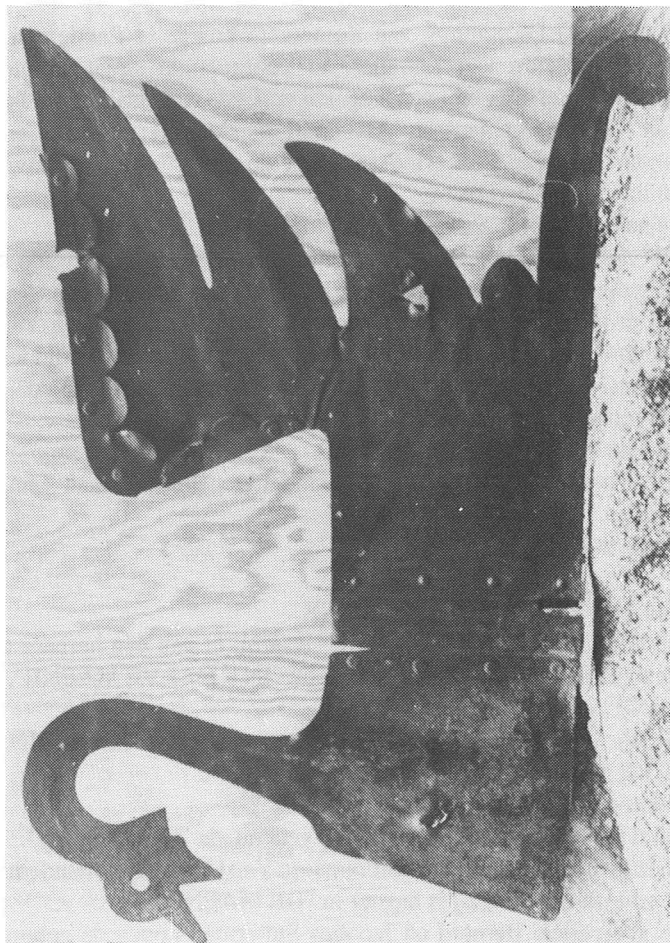
Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat 50.

- 1882 Karel-Louis De Lannoy van Zomergem huwde te Landegem met Marie Adelaïde van Lemmer. In voornoemde straat stond een gevelhuis met bijgebouwen leeg. Hij vestigde zich daar als hoefsmid. Zijn vrouw was tapster. Als smid maakte hij ook messen en handharken. Zo een hark draagt hier de naam "awele" (houweel), vandaar de herbergnaam.
- 1900 De herberg wordt gesloten, privéwoning.
Vijf van de zes kinderen bleven jonggezel. Na de eerste wereldoorlog bouwden ze een zwiermolen waarmee ze de kermissen afreisden. Een tweede zoon bouwde een schommel. In 1937 bouwden ze een paardemolen. 's Winters dreven ze handel in stro en brandden ze cichoreiwortels. Hun handelsnaam was "Cichorei de Zegepraal". Met hun bijnaam werden ze "lemmers" genoemd.
- 1987 De laatste De Lannoy sterft.
- 1989 De erfgenamen verkopen de verouderde gebouwen aan Maurice Gormes "Nougat Vital".
- 1990 Totale afbraak.

40. IN DE ALVE MAENE, DE MAENE

Na verbouwing van "DE CROONE" waarbij er van één herberg twee werden gemaakt, kreeg een deel de naam "IN DE ALVE MAENE", ook "MAENE" genoemd.

- 1791 Joseph Van Renterghem-Marie Françoise Buysse baatten "IN DE ALVE MAENE" uit.
- 1816 Weduwe Van Renterghem.
- 1832 Karel Schatteman, klompenmaker, gekend als "*Charles kloef*".
- 1846 Charles-Louis Van de Walle-Françisca Van Oost. Hij is mandemaker en *mostaerdmaker*, zij is tapster in "DE MAENE".
De gebroeders Bernard en Jacobus Sutterman kopen de gebouwen terwijl de grond reeds eigendom in cijns is van de gemeente.
- 1866 Onteigend en afgebroken voor het vergroten van het kerkhof, het bouwen van het uitleeshuisje en de kerkmuur.

De herberg "DE INGHELE" (nr. 26) werd later **IN DE ZWAAN**" (nr. 41b).
Op het dak draaide een 19e-eeuwse windwijze in de vorm van een zwaan.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

41 A. IN DE REISDUIF

Blasiusdriesstraat 3.

- 1908 August Van Laere, tapper.
- 1920 Prosper De Paepe-Leontine Mestdagh.
- 1930 De uitbaters verhuizen naar de herberg "DE PEN".
De herberg wordt gesloten, privéwoning.

41 B. IN DE ZWAAN

Blasiusdriesstraat 11.

- 1902 August Van Haesebroek verhuist van nr. 32 naar nr. 11 en houdt er herberg.
- 1930 Herberg gesloten, privéwoning.

42. IN HALFWEGE

Langs het kanaal van Schipdonk, linkeroever, halfweg Nevelandegem.

- 1895 Camiel D'Haenens-Marie Clemence Van Maldeghem, schilder en herbergier.
- 1940 De oude herberg werd onteigend voor het verbreden van het kanaal. Een nieuwe herberg werd gebouwd met dezelfde naam.
- 1942 Overlijden van Camiel D'Haenens.
- 1943 Overlijden van Marie-Clemence Van Maldeghem. De herberg wordt open gehouden door Marguerite D'Haenens, echtgenote van Maurice François, herbergierster.
- 1976 Overlijden van Maurice François.
- 1977 Overlijden van Marguerite D'Haenens.
De herberg wordt gesloten, privéwoning.

43. IN DE MELKERIJ

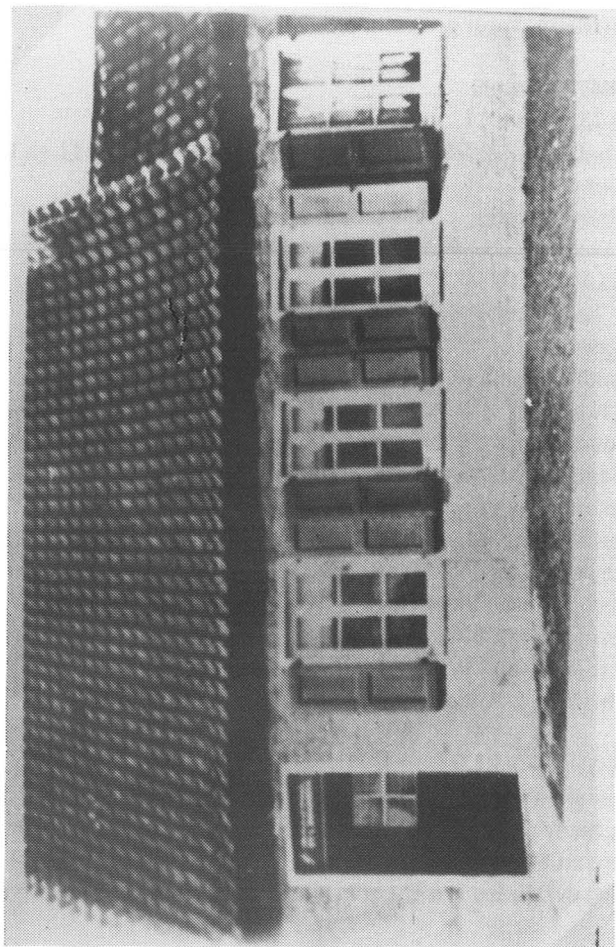
Kerrebroek, dicht bij het Kruiske.

- 1932 Een nieuwe woning en herberg worden gebouwd door Theofiel De Baere en Marie-Sylvie Brusseel.
- 1960 Na het overlijden van Theofiel wordt de herberg gesloten, privéwoning.

44. IN DE VLASBLOEM

Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat, naast het oude straatje dat naar de Oostbroek liep.

- 1936 Na het overlijden van Theofiel Meersman (zie 9. "DE LEEUW VAN

De landelijke herberg "IN HALFWEGE" (nr. 42). gelegen tussen Nevele en Landegem, langs het kanaal.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

VLAANDEREN") vestigde Victor Van Eenoo zich in de herberg. Hij was van Wingene en gehuwd met Camilla Verstuyft. De herberg kreeg de naam "IN DE VLASBLOEM".

- 1942 De uitbaters verhuizen naar Ruiselede, de herberg wordt gesloten.
- 1943 Privéwoning bewoond door Basiel Van Hal en Maria Fraeyman.
- 1954 Aangekocht door de kinderen Van Heule.
- 1957 Afbraak van de woning.
- 1958 René Van Heule-Madeleine Scheirens richten er een winkel in van dameskleding.
- 1961 Na het overlijden van Madeleine Scheirens wordt de winkel gesloten. De woning wordt verkocht aan Geert De Vogelaere-Gina De Reviere die er een bakkerszaak inrichten.

45 A. DE BINNENWEGEL

Zeistraat 36.

- 1920 Maurice Notte.
- 1952 Na verkoping wordt de herberg gesloten, privéwoning.

45 B. BIJ FLORA

Zeistraat 5.

- 1901 Leonard Kneuvelds.
- 1913 Gesloten, privéwoning.

45 C. DE HERTOG VAN BRABANT

Zeistraat 27.

- 1880 Bruno De Brabander-Melanie De Smet.
- 1900 Herberg gesloten, privéwoning.

45 D. IN DE MANDE

Zeistraat 7.

- 1866 Dieriecx Gerratus.
- 1880 Charles De Wulf-Marie Therese De Vogelaere, bakker en herbergierster.
Zij had de bijnaam "*Mie tweekok*".

46. IN DEN GULDEN LEEST

Tieltstraat, nu Cyriel Buyssestraat 24.

- 1886 Kamiel Vander Vennet-Marie Louise Mortier openen de herberg. Hij

- richt een grote bakkerij op. Zij is herbergierster.
- 1918 Na de beschieting met gasgranaten door de Duitsers overlijdt Marie-Louise Mortier. De herberg wordt gesloten. Een deel blijft bakkerswinkel terwijl de rest privéwoning is.
De herberg bezat mooie muurschilderingen van dieren, vogels, bomen, planten en guirlandes.
- 1936 De bakkerswinkel wordt kruidenierszaak, uitgebaat door René Vander Vennet en Maria De Brabander.
- 1967 Na het overlijden van de echtgenoot zijn het twee privéwoningen. Deel 1 wordt bewoond door André Verstuyft-Antoinette Vander Vennet, deel 2 door Jan Janssens-Mireille Couvreur.

47. IN DE HOOP VAN VREDE

Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat 52.

- 1880 Camiel Verplaetse-Clemence De Meyer houden de herberg en kruidenierswinkel open. Hij staat ingeschreven als tapper, graanhandelaar en winkelier.
- 1891 Overlijden van Clemence De Meyer.
- 1892 Camiel Verplaetse hertrouwt met Melanie Van Hulle.
- 1931 Overlijden van Melanie Van Hulle.
- 1939 Na het overlijden van Camiel Verplaetse wordt de herberg, graanhandel en kruidenierswinkel uitgebaat door Adolf, Emiel en Valentine Verplaetse.
- 1946 Herberg en graanhandel worden opgeheven, enkel de kruidenierswinkel blijft.
- 1957 Privéwoning.
- 1974 Nadat de familie Verplaetse is uitgestorven wordt de eigendom gekocht door Irené Van Renterghem-Marie Van de Reviere.

48. IN DEN IJZER

Tieltstraat, nu Cyriel Buyssestraat.

- 1940 Vóór 1940 was dit een privéwoning van hoofdonderwijzer Kamiel Lootens. Zijn zoon Gerard had er een drukkerij. Het was ook een tijdsmeubelwinkel.
- 1952 Petrus Arnauw die het café "DEN IJZER" in de Langemunt verlaat opent hier een nieuwe herberg met dezelfde naam.
Het is tevens het lokaal van de plaatselijke duivenmaatschappij.
- 1955 De herberg wordt gesloten. De nieuwe eigenaars Marcel De Vos-

Godelieve De Boever openen er een schoenenzaak. Na enkele jaren wordt de handel stopgezet. Nu is het een privéwoning.

49. IN DEN STROOIEN HAAN

Biebuyckstraat, rechtover de straat die naar het Veldeke leidt.

- 1896 Petrus Van de Putte-Marie Louise Goemaere, hij is strodekker, vandaar de naam van het café.
- 1919 Leonce De Cloet-Louise Hoste.
- 1921 Achiel Brulée-Marie Helena Van de Putte. Hij is poeldenier.
- 1940 Herberg gesloten, privéwoning.
- 1968 Firmin Schelstraete-Leona Van Steenkiste.

50. IN DE BARIERE, IN HET GOEDJE

Langs de Poeselse Steenweg, nu Graaf van Hoornestraat.

- 1808 Francies De Volder-Marie Jeanne Steyaert, tappers.
- 1846 Jan Baptiste Van de Moortele.
- 1866 Petrus Bollaert-Marie Therese Hautekeete.
Rechtover de herberg was een slagboom waar wegentol werd geïnd, vandaar de naam "BARIERE".
- 1889 Francies Verstuyft heropent de herberg onder de naam "IN HET GOEDJE".
- 1938 Theofiel Verstuyft-Bertha Mortier, herbergier en landbouwer.
- 1964 Herberg gesloten, privéwoning.
- 1985 Het gebouw werd volledig gesloopt. Enkel een kleine bergplaats met uithangbord "IN HET GOEDJE" herinnert nog aan de herberg.

51. IN HET OUD KANTON, CAFE BASCULLE

Tieltstraat, nu Cyriel Buyssestraat en begin Kerrebroek.

- 1846 Joseph Bosschaert.
- 1880 Geen vermelding als herberg.
- 1910 Op 4 juni heropenen Henri De Winne-Camilla Bosschaert de herberg "IN HET OUD KANTON".
- 1928 Lokaal van de plaatselijke vinkenmaatschappij gedurende drie jaar. De zettingen hadden plaats langs de aardeweg lopende naar hoeve Goeminne in de Ham.
- 1931 Verbouwing van een laaggevelherberg tot een herberg met verdieping.
- 1933 Plaatsen van een weegbrug voor de herberg. De herberg kreeg de

Uithangbord van de herberg "IN 'T GOEDJE" (nr. 50), 1950.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

nieuwe naam "CAFE BASCULLE". Jaarlijks, tijdens de Nevelse kermissen waren er paardekoersen. De herberg was het stamlokaal van paardekoersbeoefenaars.

- 1948 Roza De Winne, gehuwd met Maurice De Smul, was herbergierster.
1977 De herberg werd gesloten, privéwoning.

52. LUSTHOF, IN DE POSTHOORN

Markt 14.

- 1773 Pieter Lampe is herbergier in de "LUSTHOF".
1856 Karel Francies Schatteman-Marie-Thérèse Maes noemen de herberg "IN DEN POSTHOORN".
1866 Marie-Louise De Craene is herbergierster. Haar echtgenoot Emiel Dossche is schilder en fotograaf.
1880 Emiel Dossche is ingeschreven als tapper.
1920 Marie-Louise De Craene, weduwe Emiel Dossche is herbergierster.
1943 Na het overlijden van Louise De Craene houdt haar dochter Adrienne Dossche de herberg open. De benaming is onleesbaar geworden.
1946 Frans Cleve wordt eigenaar. De herberg wordt afgebroken en verbouwd tot magazijn.
1964 Het magazijn wordt verbouwd tot winkel van lederwaren. De oude herberg was langs de binnenzijde beschilderd met paviljoenen, landschappen, vogels en gezichten. Waarschijnlijk was dit het werk van Emiel Dossche. Hij was niet alleen schilder maar ook fotograaf. Door hem zijn heel wat huwelijken en Nevelse gebeurtenissen op de gevoelige plaat gebracht.

53. DE SWAEN, OUD GEMEENTEHUIS, IN DEN INGHELE, ST.-CECILIA

Markt 13.

- 1856 August Cannoot-Marie Constance Van de Walle, die "DE SWAEN" bewonen verhuizen. In hun plaats komen Pieter Bettens-Caroline Vereecke. Van dan af heette de herberg "OUD GEMEENTEHUIS".
1866 Pieter Bettens-Caroline Vereecke.
1889 Na het overlijden van Pieter Bettens blijft zijn echtgenote herbergierster. Ze staat bekend als weduwe Bettens.
1920 August Bettens-Alice Claeysens zijn de nieuwe uitbaters.
1938 Na het overlijden van August Bettens blijft zijn weduwe de herberg uitbaten.

- 1940 Gedurende de gevechten te Nevele werd deze grote herberg totaal vernield. Er bleef een kleine keuken overeind die gebruikt werd als keuken, herberg en kamer.
- 1947 De gronden en puinen, eigendom van de heer Maere, worden verkocht aan Jerome Lootens. Hij bouwde op die plaats vier woningen waarvan er één herberg werd met de naam "ST.-CECILIA". Weduwe August Bettens houdt de herberg open.
- 1956 Na het overlijden van weduwe Bettens, geboren Alice Claeysens, wordt de herberg gesloten. De privéwoning wordt verhuurd aan particulieren. Nu is er de CERA-bank gevestigd.

54. SPORTKRING, DEN GENTENAAR, VOLKSHUIS S.P., DE PEN

Hoek Langemunt en Zeistraat.

- 1920 Gustaaf Pieters-Zulma Kneuvelds. De naam van de herberg is niet gekend.
- 1942 Emiel Van Lerberghe-Alice Van der Heyden zijn herbergiers van de "SPORTKRING".
- 1943 De uitbaters zijn door de bezetters verplicht tewerkgesteld in Duitsland.
Joseph De Vos-Delmeire zijn de nieuwe uitbaters in "DEN GENTENAAR".
- 1953 André De Paepe-Amelberga Bonte zijn de uitbaters van de herberg "VOLKSHUIS S.P.".
- 1956 Amelberga Bonte.
- 1960 Albert De Blaere-Irma Bomeré zijn de nieuwe uitbaters.
- 1964 Omer Telleir-Maria Kneuvelds. Uitleenbibliotheek van de S.P.
- 1971 Niet bewoond. De herberg is enkel open in de weekends of bij S.P.-bijeenkomsten.
- 1977 Freddy Van Kauter-Rosette Telleir.
- 1978 Niet bewoond, enkel open in de weekends.
- 1987 De woning wordt gesloopt. Er komt een nieuwbouw.
- 1988 Herwig Vanden Enden-Sabine De Vos, baten de nieuwe herberg "DE PEN" uit.
Het is het lokaal van S.P.-Nevele en het Ziekenfonds Bond Moyson. De S.P.-gepensioneerden houden hun bijeenkomsten in het vergaderlokaal, "Cyriel Buysse-centrum" genoemd.

55. ST.-ANNEKEN

Karmenhoek, nu Bijlkenstraat.

- 1861 Josephinus De Vreese-Sophie-Anne Dobbelaere zijn de uitbaters van de herberg en kruidenierswinkel.
- 1897 Emiel De Vogelaere-Amelia De Brouwer.
- 1920 Theodul De Vogelaere-Emma De Paepe.
- 1958 De herberg is gesloten, privéwoning. De naam "ST.-ANNEKEN" leeft nog steeds verder bij oudere mensen. Men zegt nu nog: "We gaan langs St.-Anneken naar het Veldeken".
In de herberg kaartte men. Er was eveneens een openluchtbolbaan. De derde kermisdag was het er erg druk want vele Nevelaars trokken langs daar naar Veldeke-kermis.

56. ST.-SEBASTIAAN

Hoek Langemunt en Vaart rechteroever.

Na het graven van het kanaal van Schipdonk en de onteigening van de gebouwen en percelen werden nieuwe woningen gebouwd op de hoeken van de Langemunt en Kortemunt, langs beide kanten van de ophaalbrug.

- 1856 Leo Claeys-Ursula Verhenne waren herbergiers in "ST.-SEBASTIAAN". Het was ook het lokaal van de schuttersmaatschappij.
- 1885 Bernard Voet-Clemence Claeys. Hij is tapper en handelaar en pachter van de staat voor het ophalen van de brug.
- 1912 Bernard Voet hertrouwt met Hortensia Planckaert.
- 1913 Hortensia Planckaert en zoon Raymond Voet baten de herberg uit.
- 1918 Tijdens de beschieting van Nevele heeft de woning zware schade opgelopen.
- 1922 Herstel van de woning. Moeder en zoon blijven de uitbaters.
- 1940 De woning wordt door de Belgische militairen in brand gestoken. De bewoners verliezen al hun bezittingen.
Moeder en zoon Voet verhuizen naar een kleine woning langs het kanaal. Met weinig middelen wordt er herberg gehouden.
- 1941 Onteigening van het puin voor het verbreden van het kanaal. De familie Voet verliest haar gronden.
- 1949 Op de hoek van de Langemunt met de nieuwe kanaaloever komt een nieuw gebouw bewoond door slager Leonce Mortier. Jaren later staat het gebouw te koop. Raymond Voet wordt eigenaar. Hij opent opnieuw een herberg met dezelfde naam "ST.-SEBASTIAAN".

- 1955 Raymond Voet-Marie Madeleine Van de Wiele.
- 1965 Het lokaal van de schuttersmaatschappij verhuist naar de herberg "OUD DUIVENLOKAAL".
- 1967 Na het overlijden van Raymond Voet blijft zijn weduwe herbergierster.
- 1970 Herberg gesloten, privéwoning.
De herbergtafels en -stoelen werden gebruikt voor filmopnamen van "Mira".
- 1978 Het gebouw wordt opnieuw onteigend voor het verbreden van het kanaal. Al de woningen, gelegen tussen de Kattestraat en het kanaal, verdwijnen.

57. ST.-CECILIA, VLAAMSCH HUIS

Kernemelkstraat, nu A.C. Vander Cruyssenstraat, tussen de Markt en de Poekebeek.

- 1846 Seraphine Vander Vennet-Pauline De Backer.
- 1870 Leonard Roets-Virginie Van Haelemeersch.
- 1879 Leopold Mesure-Marie Mathilde Buyskens.
- 1880 Emiel Dobbels-Marie Hubertine Leduc.
- 1919 Emiel Dobbels-Marie Hubertine Leduc verhuizen naar de Langemunt. In 1942 overlijdt Emiel.
- 1920 Gentiel Brussee-Marie Bettens zijn de nieuwe uitbaters van de herberg die nu de naam krijgt van "VLAAMSCH HUIS". Gentiel wordt eerst trambediende en daarna schoenmaker. Zijn echtgenote is herbergierster.
De herberg wordt het lokaal van de nieuw opgerichte oudstrijdersbond "IJzerzonen" aangesloten bij de V.O.S.
- 1940 De herbergnaam werd verwijderd, de vlag van de "IJzerzonen" verbrand.
- 1945 Gesloten als herberg. Jozef Hellebaut neemt er zijn intrek als fotograaf. Nadat Jozef verhuisd is, blijft het een privéwoning.

58. ST.-HUYBRECHT

Een van de oudste herbergen van Nevele. Men noemt hem Sint-Huybrecht, Sint-Hubertus of Sint-Hubert.

Hoek Langemunt en Zeistraat.

- 1682 Jeroom Van Acker-Catherine Faseur zijn de eigenaars en uitbaters.
- 1720 Overlijden van Jeroom Van Acker.

- 1734 Catherine Faseur hertrouwd met Pieter Braet.
- 1770 Ignatius Tessely-Petronilla Schepens. Petronilla was reeds weduwe van Petrus Tayon en van Petrus De Cuypere.
- 1774 Jacobus Littair.
- 1778 Philippus Antonius De Vos-Therese Van Doornevelt.
- 1786 Frans Lagaisse.
- 1793 Pieter Lievens-Christine Braet.
- 1830 Op 3 oktober vergaderden oproermakers in "SINT-HUYBRECHT" om van daaruit naar het dorp te trekken waar ze op de burgerwacht stootten. Er vielen schoten; één man, Theodorus Dierick, oud 25 jaar, werd gedood.
- 1846 Bruno Vermeire-Rosalie Van de Vijvere.
- 1856 August T'Hooft-Melanie Machiene.
- 1866 Charles Louis Kluytmans-Marie-Thérèse Coppens. Hij was slachter.
- 1920 Frederic De Coster-Mathilde Cleve. Het gerenoveerde gebouw en herberg noemde men "SINT-HUBERT".
- 1924 Frederic verhuist naar de Kernemelkstraat. De nieuwe huurders zijn Thriphon Van Dorpe-Honorine Pauwels. De naam van de herberg ging verloren. Men sprak van "Bij Fons Broos".
- 1969 De herberg wordt gesloten en de gebouwen afgebroken. In de nieuwbouw komt de elektriciteitszaak Van Coppenolle.
- 1970 In de herberg werden gedeelten opgenomen van de film "Mira". Toen kreeg de herberg de filmnaam "IN DE MEERSCHBLOME".

59. TEMPELKEN

Kerrebroek.

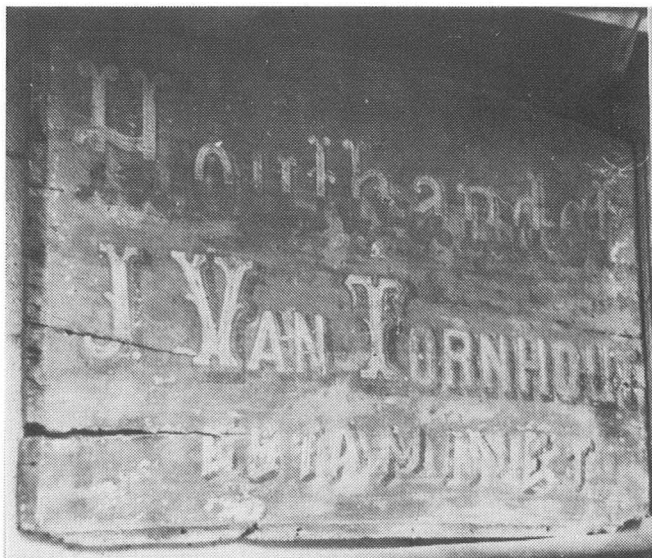
- 1846 Francies De Bock, tapper.
- 1873 Felix Dobbelaere.
- 1880 Bruno Duchateau, koopman in *ellegoederen* en tapper.
- 1889 Bernard Dobbelaere.
- 1905 tot 1914 Geen vermeldingen.
- 1920 Leonie De Dobbelaere, tapster.
- 1928 tot 1934. René Mortier-Irma Martens.
- 1934 tot 1971. Omer Dhaenens-Christina Sorgeloose.
Lokaal van de vinkenmaatschappij "De Leeuwvinken". Gedurende de wintermaanden werden er schietingen ingericht op de liggende wip.
- 1968 van 15 november tot 1 oktober 1974. René D'hondt en Fernanda Francken.

1974 tot heden. Willy De Vogelaere-Monique Verhelle, herbergierster.
Nu is dit het lokaal van de duivenmaatschappij "Eerlijk duurt Langst".

Antoine JANSSENS, Nevele

Noot

- (1) A. JANSSENS, *Van herbergen, herbergiers en tappers te Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXIII (1992), afl. 2, blz. 143 - 163.

Uithangbord van houthandel
en estaminet Van Tornhout, vóór 1914.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

HET SCHIETEN VAN KERKUILEN

Kerkuilen hebben of hadden de trieste reputatie de aanleiding te vormen tot heel wat spookverhalen. Het onheilspellend gesis, het rochelend gesnurk en geblaas dat deze vogels kunnen voortbrengen met daarbij hun ietwat geheimzinnige, spookachtige, vlucht zijn daar zeker niet vreemd aan. Net als vleermuizen, werden gevangen genomen vogels door de landbouwers levend op de staldeur gespijkerd om zo de boze geesten te verdrijven.

De kerkuil (*Tyto alba alba* of *Tyto alba guttata*) is ongeveer 35 cm lang, gemeten van snaveltop tot aan het staarteinde. Het is overwegend een standvogel die oude schuren, zolders en kerktorens opzoekt als dagverblijf en broedplaats. Het is een bleke uil met een hartvormig gezichtsmasker. De onderzijde is wit (*alba*) of roestgeel (*guttata*); vooral deze laatste variëteit komt, zij het dan nog eerder zelden, in onze streek voor. Kerkuilen zijn nachtvogels die zich vooral voeden met spitsmuizen. Hun broedsel bestaat uit 4 of 5 jongen. Thans is de kerkuil een beschermde vogel.

Dat de kerkuil in het 18e-eeuwse Poesele niet zo geliefd was vonden we terug in de kerkrekeningen. Zo lezen we dat Philips Hautecut op 6 oktober 1663 (1) één schelling ontvangt *over het schieten van eenen uyl, leeveringhe van bessems & sulpher priemen* en op 10 maart 1670 (2) krijgt dezelfde Philips Autekeet zes grooten *over het schieten van eenen huyl*. Philips Hautekeete moet blijkbaar een voortreffelijk schutter zijn geweest om met een vuurwapen van die tijd een uil, iets groter dan een duif, neer te halen (vermoedelijk) in het schemerdonker.

Dat het neerschieten van de kerkuilen als een nuttige daad of dienst aan de gemeenschap werd beschouwd blijkt duidelijk uit de vergoeding die ervoor werd uitbetaald.

Hoewel in de rekeningen niet expliciet staat vermeld dat het hier gaat om een kerkuil, hebben we door wat we weten over het biotoop van deze vogelsoort, alle redenen om aan te nemen dat de neergeschoten vogels kerkuilen waren.

De twee vermeldingen in de kerkrekeningen bewijzen ook dat deze vogelsoort tot de avifauna behoorde van het zeventiende eeuwse Land van Nevele. We kunnen hier wel niet uit opmaken of hij een jaarlijkse bewoner van de Poeselse kerktoren was of deze slechts sporadisch opzocht. Indien de

Uula Kirch Eule

De kerkuil.

Uit 309 Afbeeldingen van *VOGELEN*, t'Amsterdam bij
I.I. Schipper op de Keyzers gracht 1660.

data waarop de uitkering aan de schutter werd uitbetaald ongeveer overeenstemmen met de datum waarop de vogels werden neergehaald (= buiten de broedperiode) zijn we eerder geneigd aan te nemen dat de kerkuil geen jaarlijkse bewoner was van de toren of het dakgebinte van de Poeselse dorpskerk.

Philips Hautekeete (3) was herbergier. Hij woonde rechtover de kerk (4) zoals blijkt uit de navolgende beschrijving van zijn erf (5): *een behuysd stuck landts, groot een bunder, competerende dhoors Gheerof Speeckaert liggende neffens de kercke, oost & noort de straete*. Op de zuidzijde lagen de gronden van advocaat Kerrens, ten westen de eigendommen van de erfgenamen van Jan Cnappaert. Het bewoonde perceel was belast met een erfelijke rente van drie schellingen per jaar die aan de kerk toekwamen.

André BOLLAERT, Poesele

Noten

- (1) R.A.G., Nevele 105, Poesele 1613, kerkrekeningen 1655/63.
- (2) R.A.G., Nevele 105, Poesele 1613, kerkrekeningen 1669/72.
- (3) Hij huwde op 11 februari 1647 te Poesele met Elisabeth Verheecken. Ze kregen 6 kinderen. Hij stierf te Poesele op 26 oktober 1694 in de leeftijd van 67 jaar.
- (4) Nu café "t Haegsken" op Poeseledorp.
- (5) R.A.G., Nevele 105, Poesele 1613, kerkrekeningen 1655/63.

Geraadpleegde literatuur

GEERS V., *Avifauna Scheldevallei 1980*, Uitgegeven door "De Stern".
LIPPENS L. (graaf) en WILLE H., *Atlas van de vogels in België en West-Europa*, Lannoo, Tielt, 1972.

**ZANTEN IN NEVELSE DOCUMENTEN (III)
HET BEZIT VAN DE "AERMEN DISCH" VAN
1520 TOT 1753 TE NEVELE**

Op 15 september 1753 vaardigde Hare Majesteit Maria Theresia een plakkaat uit waarin de "armendis" van elke parochie verplicht werd een lijst aan te leggen van zijn bezit. Deze lijst is voor Nevele bewaard gebleven en vermeldt het volgende.

Lyste ofte declaratie van alle de landen, bosschen ende meerschen mitsgaenders de renten die competeren aenden aermen ofte aermen disch der stede en prochie van Nevele van de jaere 1520, 1568, 1569, syn als volgt.

1. *Alvooren een gemet lands dat Baudewijn Goethals ende syn wijf gegeven hebben bij de aermen, liggende op Vosselaere, dese partije wordt in pachte gebruikt by Lieven De Meester ten jaere 1753 voor de somme van 8 gr 't jaers.*
2. *Een stuck lands op den Rywegh gelegen te Nevele, deze partye den wambosch genaemt paelt noort den rywegh, oost Geraert Sutterman, suyd west hoors Joos Bauwens en noord west Jan Snauwaert is groot 118 roeden is in cheynse by Antoon Mortier 't jaers 13 schellingen 4 grotten.*
3. *Een meerselken gelegen beneden den huys lande, door dit meerselken loopt nu de nieuwe vaert van Nevele naer de Brugschevaert, paelende suyt west Andreas Van der Plaetse, noord oost Gerardus Van de Puete en suyt oost de Caelene in pachte by Emmanuel Sutterman, 't jaers 1 schelling 4 deniers.*
4. *Het meerselken genaemt heyligh Geestmeersch, het meerselken light op oossche, parochie van Nevele west dierbulcke gracht, noort oost Jan Janssens, groot 110 roeden in pachte by Joannes De Poortere 't jaers 5 schellingen.*
5. *Lauwe(r)yns Ruebins heeft in cheynse uitgenomen d' helft van de stede commende van Amelberga Ruebins die soo in voorleden jaeren den heyligen geest opgedraeghen heeft en dit voor twee pond pars. jaers volgens de chartre daerop wesende. Desen gront preseniert men nu te syn het hofplasken gelegen binnen de stede van Nevele in de Brabandstraete, paelende suyt west de Wd. Jan De Mulder, noord west Jacques Van de Putte noord oost Pieter Van de Putte. Suyt oost de Brabandstraete groot 43 roeden in cheynse gebruickt wordende by de Wd. Jan Van der Beken*

't jaers 2 pond.

6. *Een parcheelken erven liggende op den Borrewal groot 34 roeden.*
7. *Voorts staet in selve bouck, ontfanck van erfvelijke rente den voorn. heiligen Gheest toebehoord, vaellende elcken kerstavond saemen 3 pond 9 schellingen 2 deniers.*
8. *Voort heeft den aermen disch nogh rente gaende uyt eenighe landen op Nevele beloope tot 1 pond 2 schelling 4 deniers.*

Den aermen disch heeft volgens de voorn. reckeninge jaerlicx in coorne 27 haelsters.

Lijst der goederen aen den aermen van de jaere 1508 als volgt.

9. *Een partye land gelegen binnen de parochie van Nevele in de Daesdoncken, paelende suyt oost dhoors Heer Francois Elain, suyt west dhoors Boudewyn Mortier noort west Frans Callant ende Adriaen De Weirt, en noort oost Adriaen Van Vynckt groot 219 roeden in pachte gebruikt by Jan De Schrijver 't jaers 16 schelling en 8 groten.*
10. *Nogh een partye landt in de Daesdoncken, paelende suyt oost en noord W. Van Laerebeke, suyt west dhoors Dh. Francois Elain, en dhoors Lieven Van der Plaetse noort west Adriaen Van Vynckt en Jan Van Thienen en noort oost Passchier Hoornaert, groot 73 roeden in pachte gebruikt by Wd. Hemelsoete sjaers 4 schellingen 8 groten.*
11. *Van de voorschreven goederen en jaerlycksche incommende aelmoessen is ontvangen van Seur Geeraert Van Doornevelt.*

Aldus gemaect den 29 octobere 1753.

De lijst leert ons dat de “aermendisch” of “den armen” ook “den heiligen Geest” genoemd heel wat eigendommen bezat onder de vorm van land, meers en bos. Deze eigendommen werden in tegenstelling tot de eigendommen van de kerk van Nevele niet verkocht. De “aermendisch” werd later de “aermenraad” nadien de Commissie van Openbare Onderstand (C.O.O.) en is nu het O.C.M.W.

Antoine JANSSENS, Nevele

Bron

De lijst bestaat uit een dubbel gevouwen blad papier van 30,5 op 18,5 cm. De zijden 1, 2 en 3 zijn volledig beschreven, de zijde 4 is voor een kwart beschreven. Het document berust in het kerkarchief van Nevele en werd in 1975 overgeschreven met toestemming van de toenmalige pastoor-deken E.H. Frans De Paepe.

In de lijst komen de volgende persoonsnamen voor (het cijfer verwijst naar de nummers):

Bauwens Joos (2)
Callant Frans (9)
De Meester Lievin (1)
De Mulder Jan (5)
De Poorter Joannes (4)
De Schrijver Jan (9)
De Weirt Adriaan (9)
Elain Francois (9 en 10)
Goethals Baudewijn (1)
Hemelsoete Wd. (10)
Hoornaert Passchier (10)
Janssens Jan (4)
Mortier Antoon (2)
Mortier Baudewijn (9)
Ruebins Amelberga (5)
Snauwaert Jan (2)
Sutterman Emmanuel (3)
Sutterman Geraert (2)
Van de Putte Gerardus (3)
Van de Putte Jacques (5)
Van de Putte Pieter (5)
Van der Beken Jan (5)
Van der Plaetse Andreas (3)
Van der Plaetse Lievin (10)
Van Doornevelt Geraerd (11)
Van Laerebeke Wd. (10)
Van Thienen Jan (10)
Van Vynckt Adriaan (9 en 10)

Volgende toponiemen komen ook voor:

Rywegh (2): lag vooraan in de Vierboomstraat kant Poesele-kalsijde, de strook was begroeid met struiken.

Wambosch (2): een klein bos, palende aan de *rywegh*. Een wam is een ontoegankelijke plaats, begroeid met struiken, doornen, enz.

Huyslande (3): stuk land waarop een woonstede gebouwd was.

Nieuwe vaert (3): het *Nevels vaerdeke*, gegraven naast de Nederkale, lopende van aan de Dam te Nevele naar de Brugsevaart; in de bedding kwam later het kanaal van Schipdonk.

Brugschevaart (3): kanaal Gent-Brugge.

Caelene (3): hier de *Nedercaele* bedoeld die richting Landegem loopt.

Heiligh geestmeers (4): een weide gelegen ten oosten van het *Goed ten Hulle*, werd aan de H.Geest of de *aermen* van de parochie geschonken.

Dierbulcke (4): een partij land, liggende tussen de Kouter en het kanaal van Schipdonk.

Oosche (4): een plaats of wijk ten noorden van het dorp, ook *Oosschekouter* genoemd.

Brabandstraete (5): was eertijds een deel van de huidige Zeistraat. Op sommige kaarten is de Brabantstraat nu eens heel de Zeistraat, op andere maakt ze er slecht een gedeelte van uit en paalt aan de Egelare.

Borrewal (6): Een grote strook gelegen ten westen van Nevele-kerk. Door deze strook grond vloeit een altijd stromende gracht, eertijds de *Borre* genoemd. Nu noemt men deze waterloop die 's zomers en 's winters vloeit, het *vlietje*. *Wal* betekent hier de zijkanten of de wallen van deze kleine beek; dit beekje mondt uit in de Poekebeek.

Daesdoncken (9 en 10): een groot gebied bestaande uit land, weiden en enkele kleine bosjes, gelegen tussen de Bosstraat, Biebuyckstraat en Steenputstraat.

**UIT HET OUDE FOTOALBUM:
VOETBALCLUB F.C. (EENDRACHT) HANSBEKE,
ANNO 1925**

Anno 1925 bestond te Hansbeke op het dorp een voetbalclub F.C. (Eendracht) Hansbeke, onder voorzitterschap van Charles Van Nieuwenburgh, spoorwegbeampte. De vereniging, aangesloten bij het Diocesaan Verbond, verdedigde de kleuren wit-zwart. Het clublokaal was gevestigd in de toenmalige herberg "De Slachter" bij Henri De Baets, beenhouwer, op de noordkant van het dorp (thans bewoond door Gilbert De Paepe), waar jaarlijks een soupeetje (bloedworst met appelmoes) aan de spelers werd aangeboden. Er werd gevoetbald op de weide (kadastraal gekend onder Nevele 3e afdeling: Hansbeke, sectie B, 2e blad, perceelnummers 770-771) ten zuiden van de hofstede van Alfons Verstraete in de Doornbosstraat (thans bewoond door Odilon Verstraete fs Alfons).

Op een foto uit 1925 komen, naast de bestuursleden Charles Van Nieuwenburgh en Michel De Maeght, slechts tien spelers voor, Marcel Bauwens ontbrak op het appel.

Van links naar rechts:

Rechtstaand: Michel De Maeght (grensrechter met witte vlag), Pol Bockaert, Leon De Baets (doelwachter), Cyriel Muys, Charles Van Nieuwenburgh (voorzitter).

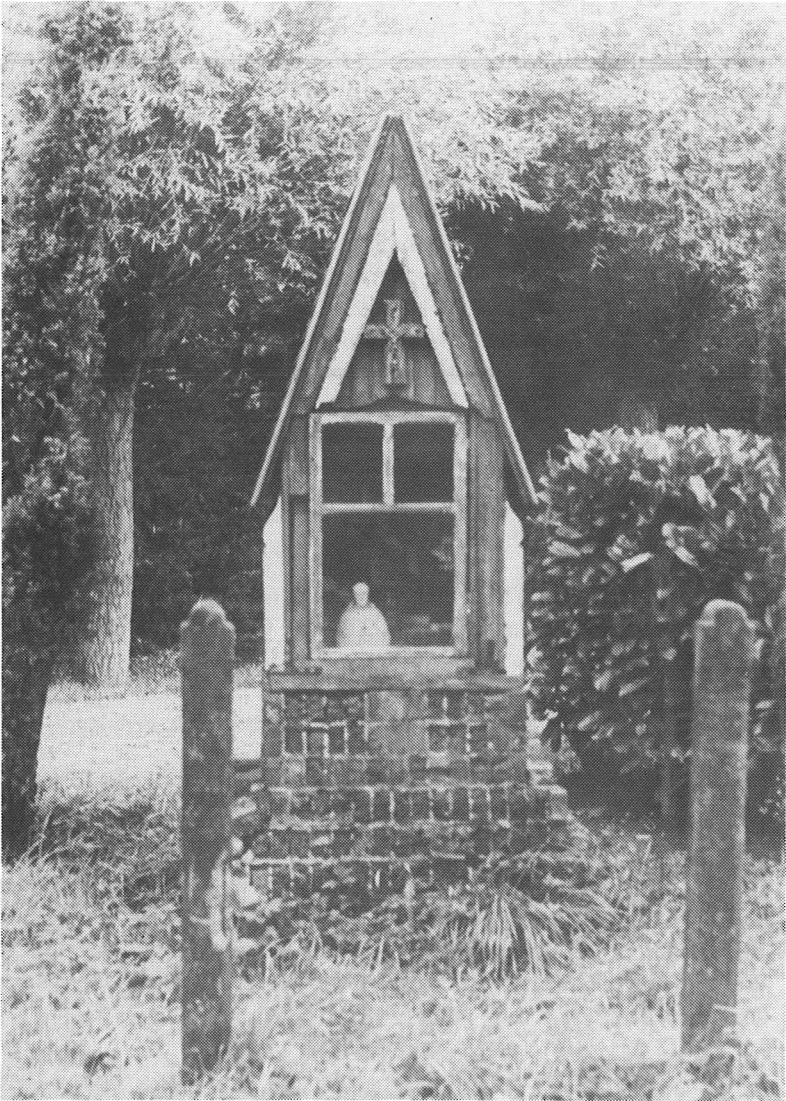
Gekniel: Kamiel Weylandt, Jules Weylandt.

Zittend: Emiel De Cocker, Arthur De Boever, Valère Weylandt, Désiré Vande Velde, René Bockaert.

De foto van het "elftal" werd genomen, tijdens een effectief aantreden, vóór het doel waarachter enkele jeugdige supporters toekijken. Kale houtkanten op de achtergrond verraden de winter. De spelers zijn trouwens goed ingeduffeld. Ze dragen meestal een onderlijfje of pull onder de wit-zwarte voetbaltrui. René Bockaert heeft nog zijn lange onderbroek aan en Valère Weylandt zelfs hemd en veelkleurige plastron. Vijf spelers dragen een pots, de doelwachter een geruite muts.

A.M.

Met dank aan Désiré Vande Velde voor de verstrekte gegevens.

Het gesloopte kapelletje in de Biezestraat, anno 1988.
(Foto A. Janssens, Nevele)

EEN NIEUWE KAPEL TE MERENDREE

Begin maart 1992 begonnen werklieden van de technische dienst van Nevele het in puin gevallen kapelletje in de Biezestraat te slopen. Het Onze-Lieve-Vrouw-kapelletje was beter gekend als “het kapelletje op het Driesselken”. Een lang leven is het niet beschoren geweest; verkrotting en bouwvalligheid was er de oorzaak van dat het gesloopt werd.

Op het Driesselken, eertijds Overpoeke nu Biezestraat, woonde in het huis nr. 18 de metser Cyriel Waelbroek (°Vinkt 30.5.1887). Hij was gehuwd met Maria Martens, huisvrouw (°Hansbeke 5.11.1893). Tijdens de hevige gevechten aan het kanaal van Schipdonk, en voornamelijk in de omgeving van Merendree, lag het dorp en het Driesselken onder hevig artillerievuur. Als het Driesselken mocht gespaard blijven van vernieling beloofde het echtpaar Waelbroek-Martens een kapel te bouwen. Tijdens de wintermaanden van 1941-42 begon Cyriel met de werkzaamheden. Een sokkel werd gemetseld waarop een houten kapelhuisje werd bevestigd. Gedurende de oorlogsjaren 1942-1945 werd het kapelletje dagelijks bezocht door biddende mensen, het werd een toevluchtsoord, een echte noodkapel.

Eind 1988 vertoonde de kapel de eerste tekenen van verkrotting, de sokkel brokkelde af en gans de constructie helde over. Het gemeentebestuur van Nevele nam het besluit het bouwvallig kapelletje te slopen en in maart 1992 werd een nieuw gebouwd. Er werd een betonplaat gegoten waarop een zuil werd gemetseld, afgewerkt met een zadeldakje belegd met oude Boomse pannen. De ingemetselde nis is afgesloten met een beglaasd deurtje waarachter de oorspronkelijke beeldjes zijn geplaatst. Links en rechts van de zuil zijn bloembakken gemetseld waarvan de muurtjes zijn afgedekt met blauwe hardsteen. In de middenopening kunnen bloemen worden geplant. Het geheel is zeer fraai, voornamelijk omdat het kapelletje in oude baksteen is uitgevoerd.

In het kapelletje werd een metalen koffertje ingemetseld, bevattende een foto van het oude kapelletje en enige prentkaarten van Merendree, alsook een tekst over het oude kapelletje.

Het bewaren van ons patrimonium strekt tot eer van het gemeentebestuur en de technische dienst van Nevele.

Antoine JANSSENS, Nevele

Het nieuwe kapelletje, anno 1992.
(Foto A.Janssens, Nevele)

SOCIALE TOESTANDEN IN NEVELE OP HET EINDE VAN DE 19E EEUW

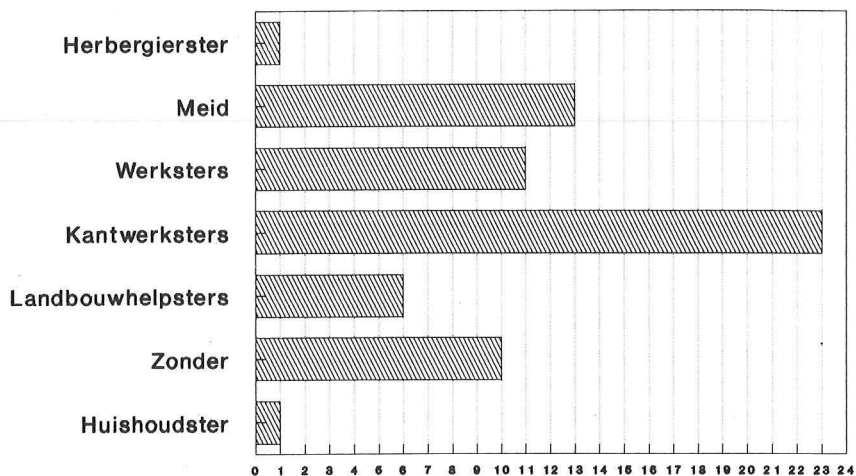
Wie vertrouwd is met het werk van de Nevelse auteur Cyriel Buysse (1), en in het bijzonder met zijn Nevelse periode, zal zich waarschijnlijk afvragen of de sociale toestanden dan zo erg waren in "zijn Zeistraat". In zijn werken komen stroperijen, vechtpartijen en aanrandingen voor. Sommige personen zeggen dat Cyriel Buysse die straat opzettelijk in een ongunstig daglicht heeft geplaatst waardoor ze dan een slechte naam heeft gekregen. In "De Biezenstekker" bijvoorbeeld speelt er zich een gezinsdrama af rond een buitenechtelijk kind; in "Het recht van de sterkste" zijn aanrandingen aan de orde, Maria wordt aangerand door Balduk, de wiedsters vertellen onder elkander over wat ze hebben meegemaakt als jong meisje en geven raad aan de "aankomers". Zo kan men doorgaan in nog menige werken van C. Buysse. De vraag blijft of dit werkelijk zo was.

Een antwoord geven op deze vraag is niet zo eenvoudig. Deze bijdrage is een bescheiden poging tot antwoord.

We konden beschikken over twee bronnen, ten eerste, de mondelinge mededelingen (2) opgetekend in de Zeistraat en de Blasiusdriesstraat tussen 1948 en 1952. Ten tweede konden we ook de officiële bronnen aanspreken. We hebben voor de laatste gekozen omdat die het meest betrouwbaar zijn.

In het gemeentearchief van Nevele (3) berust een bevolkingsregister geopend in 1880 en eindigend in 1900. Het register bestaat uit vier zware boekdelen. Elk blad begint met de straatnaam en het huisnummer, daaronder komt als nr. 1 het gezinshoofd, dan de echtgenote onder nr. 2 en vervolgens komen de kinderen volgens leeftijd. Naast elke naam zijn het beroep, geboorteplaats en -jaar aangegeven. Op sommige bladzijden heeft men de toevoeging, bv. "onwettige zoon of dochter van nr. 3". Het nummer verwijst dan naar de dochter die onder nummer 3 werd ingeschreven. Opzettelijk werden in deze bijdrage de namen niet vermeld.

Elke straat werd afzonderlijk nagezien in het register, de bewoners van de verschillende huizen werden opgeteld en per straat werd een totaal gemaakt, de onwettige geboorten werden geteld en het beroep en de leeftijd van de jonge moeder werd genoteerd.

Onwettige geboorten te Nevele volgens het bevolkingsregister van 1880-1900.
 Volgens het beroep van de moeder.
 (Grafiek L.De Ruyck, Landegem)

We willen niet beweren dat elke onwettige geboorte de vrucht is van een aanranding, met of zonder toestemming. Ze zijn ook wel het gevolg van liefdesperikelen die op een of andere wijze zijn afgesprongen met het gevolg dat de zwangere moeder aan haar lot werd overgelaten.

Het register vermeldt natuurlijk niet of de onwettigen afkomstig zijn van het eerste of het tweede zwangerschap. De geboorten en de jonge moeders werden gevolgd voor zover mogelijk tot in 1900.

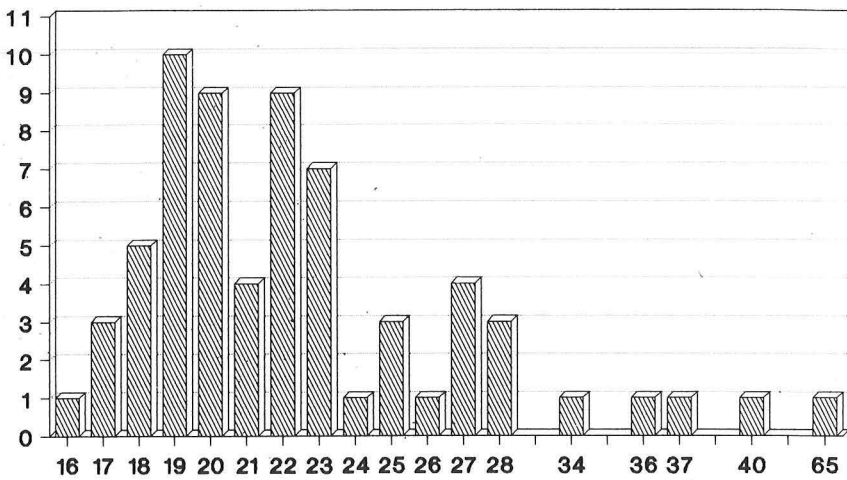
Het aantal inwoners per straat en het eindgetal geven wel een vals beeld. Nevele heeft namelijk nooit 6.849 inwoners geteld. Over de periode dat het register loopt zijn mensen overleden, kinderen geboren, vertrokken er personen, kwamen er nieuwe, verbleven er in gezinnen meiden, boden en ander personeel. Al deze personen zijn dus in de telling opgenomen.

Eens de telling in lijsten en tabellen omgezet, bleek het dat er in de “Zeistraat van Cyriel Buysse” wel degelijk iets verkeerd liep in die periode. We maken een vergelijking tussen een drietal Nevelse straten die een hoger aantal onwettige geboorten tellen dan al de andere straten. De Zeistraat had toen 299 inwoners, daar werden 10 onwettige kinderen ingeschreven. De Blasiusdriesstraat had 426 inwoners met 13 onwettigen, de Vaart Rechts en Links richting Deinze en Landegem telde 479 inwoners, waarvan 12 onwettige geboorten. Indien men nu de inwoners van de Zeistraat zou verhogen tot dezelfde hoogte als de twee andere aangehaalde straten en ook de onwettige geboorten zou aanpassen, dan zou Cyriel Buysse’s “Zeistraat” er torenhoog uitsteken.

De overige straten telden van nul tot vijf onwettige kinderen. Op gans de gemeente Nevele zijn er 65 onwettige geboorten geteld in de onderzochte periode.

Het beroep van de jonge moeders leerde ons een en ander. Van de zeven opgetekende beroepen van deze moeders zijn de kantwerksters het hoogste in aantal, gevolgd door de meiden; dan volgen deze zonder beroep of de werksters. Wat kan er de oorzaak van zijn dat kantwerksters de meest kwetsbare groep was?

Bij het nakijken van de gezinstoestand waaruit deze meisjes afkomstig waren, zien we dat hun ouders meestal buitenshuis gingen werken. De vader was landbouwhelper, werker, aardewerker, dokwerker of metselaar, een beroep

Onwettige geboorten te Nevele volgens het bevolkingsregister van 1880-1900.
 Volgens de leeftijd van de moeder.
 (Grafiek L.De Ruyck, Landegem)

waardoor hij de hele dag van huis weg was. De moeder was landwerkster, werkster, helpster of bode, dus ook een beroep waardoor ze veel uithuizig was. De thuiswerkende kantwerkster is dagelijks op zichzelf aangewezen en diende met “klossen” het klein gezinsinkomen iets te vermeerderen, ze was dus veel alleen. Denkelijk kan hier het spreekwoord “de gelegenheid maakt de dief” een waarheid zijn.

Na de kantwerksters waren de meiden aan de gevaren blootgesteld. Het register vermeldt niet waar de meid werd tewerkgesteld, in een gezin of bij een landbouwer. Bij 13 onwettige geboorten was de moeder meid.

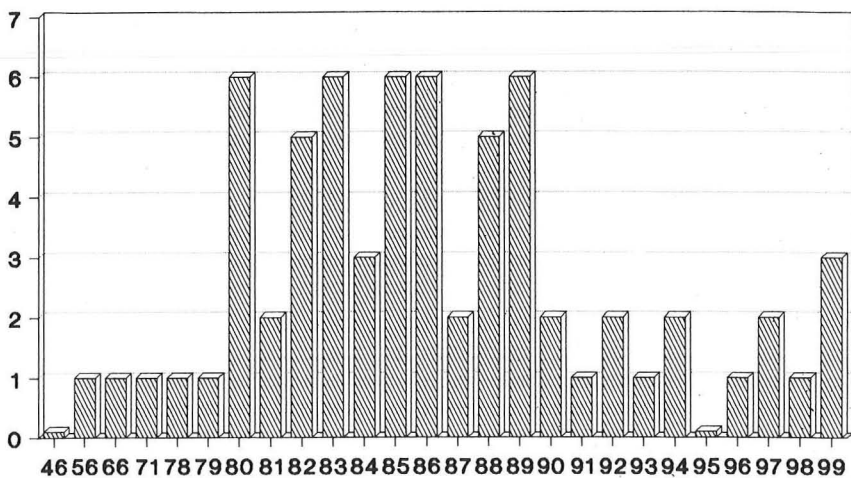
De leeftijd van de jonge moeders varieert van 19, 20, 22 tot 23 jaar. Deze jeugdige moeders nemen 36 onwettigen voor hun rekening. De andere leeftijden telden tussen de één en de vijf geboorten. Twee uitersten tekenden zich af: een jonge moeder van 16 jaar en een ongehuwde huishoudster van 65 jaar! In één gezin werden vijf onwettigen geboren, de oudste dochter werd driemaal zwanger en haar zuster tweemaal. Er zijn enkele gezinnen waar dezelfde moeder twee onwettige kinderen ter wereld bracht.

Wat nu met die jonge moeders en hun kinderen? Na de geboorte werd het kind opgevoed bij de ouders. Vijfenvijftig procent van de moeders huwden tussen één en de zes jaar na de geboorte. Op de dag van het huwelijk nam de man het kind op zijn naam. Het register vermeldt *werd gewettigd op naam van...*, dit is de familienaam van de man. Veertig procent van de jonge moeders waren in 1900 niet gehuwd. Na 1900 werd dit niet meer nagegaan. Vijf procent verlieten Nevele en togen naar Gent na de geboorte van het kind.

We mogen besluiten dat de armste gezinnen en hun aankomende jonge dochters het meest kwetsbaar waren. Dit is zeker het geval in de Zeistraat waar die sociale wantoestand het grootst was. Hetzelfde doet zich voor in andere straten van Nevele maar dan op zeer kleine schaal. Uit deze bijdrage, lijsten en tabellen blijkt duidelijk dat Cyriel Buysse’s “Zeistraat” iets aparts was. De auteur heeft het heel goed bekeken en die sociale toestanden geromanceerd in zijn werken vastgelegd.

Meerdere tellingen en vergelijkingen zouden denkelijk een nog beter inzicht geven in deze donkere en armoedige periode uit onze geschiedenis. Moge deze bescheiden bijdrage daartoe een aanloop zijn.

Antoine JANSSENS, Nevele

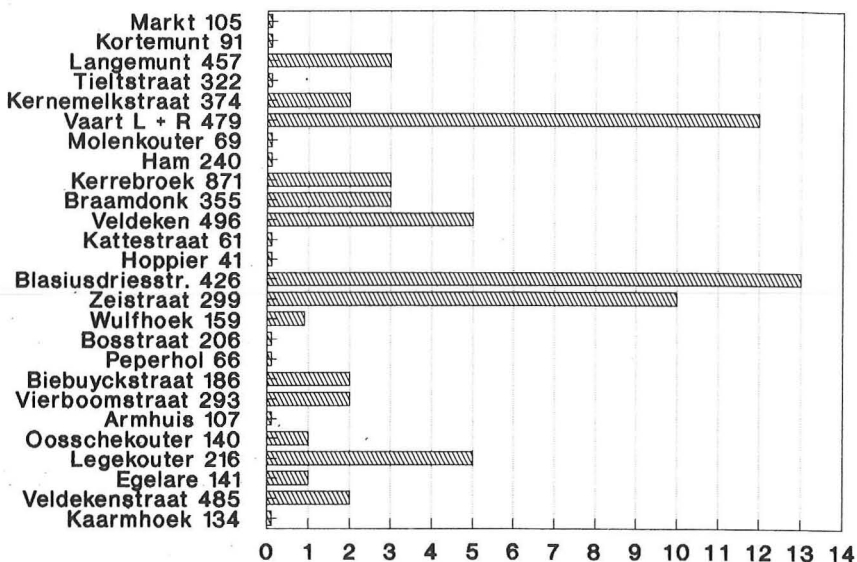
Onwettige geboorten te Nevele volgens het bevolkingsregister
van 1880-1900.

Volgens het geboortear
(Grafiek L.De Ruyck, Landegem)

Lijst van de straten volgens het bevolkingsregister van 1880-1900

Straatnaam	Getelde inwoners	Onwettige geboorten
Merktplein	105	0
Kortemunt	91	0
Langemunt	457	3
Tieltstraat	322	0
Kernemelkstraat	374	2
Vaart Links en Rechts (beide oevers)	479	12
Molenkouter	69	0
Ham	240	0
Kerrebroek	871	3
Braamdonk	355	3
Veldeken	496	5
Kattestraat	61	0
Hoppier	41	10
Blasiusdriesstraat	426	13
Zeistraat	299	10
Wulfhoek	159	1
Bosstraat	206	0
Peperhol	66	0
Biebuyckstraat	186	2
Vierboomstraat	293	2
Armhuis	107	0
Oosschekouter	140	1
Legekouter	216	5
Egelare	141	1
Veldekenstraat	485	2
Kaarmhoek	134	0
Totaal	6.849	65

Onwettige geboorten te Nevele volgens het bevolkingsregister van 1880-1900.
 Volgens de straat
 (Grafiek L.De Ruyck, Landegem)

Tellingen in de andere Nevelse gemeenten

Oude gemeentenaam	Register	Onwettigen
Landegem	1846-1870	0
Vosselare	1847-1857-1866 1880-1890	0 0
Poesele	1866 moeder: spinster, 26 j.	1
Poesele	1880 moeder: kantwerkster, 18 j.	1
Poesele	1880 moeder: meid, 22 j.	tweeling

Aantal inwoners van Nevele tussen 1880 en 1900

Jaar	woners	geboorten
1880	3.178	72
1881	3.205	86
1882	3.245	75
1883	3.259	94
1884	3.274	85
1885	3.293	89
1886	3.297	99
1887	3.294	96
1888	3.284	91
1889	3.303	100
1890	3.219	82
1891	3.235	104
1892	3.255	95
1893	3.282	102
1894	3.288	81
1895	3.332	103
1896	3.348	110
1897	3.395	104
1898	3.377	96
1899	3.338	99
1900	3.267	98

Noten.

- (1) Werken van Cyriel Buysse vermeld in deze bijdrage:
De Biezenstekker, in *De Nieuwe Gids*, 1890, 27 blz.
Het recht van de sterkste, W.Versluys, Amsterdam, 1893.
- (2) De mondelinge gegevens zijn opgetekend in 1948, 1949, 1950, 1952 in de Zei- en de Blasiusdriesstraat. (Documentatie Rietgaverstede, Nevele).
- (3) G.A.Nevele, Register der bevolking 1880-1900, 4 delen.
Met dank aan gemeentesecretaris P.Raman voor de consultatie.

Algemene werken over dit probleem

- M.C.GIJSSELS, *Het voorechtelijk sexueel gedrag in Vlaanderen 1700-1880*, in *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, jaargang X (1984), nr. 3. (Vooral Bassevelde, Boekhoute, Drogen, Lembeke, Gentbrugge, Mariakerke en Watervliet).
- C.VANDENBROEKE, *Het sexueel gedrag van de jongeren in Vlaanderen sinds de late 16e eeuw*, in *Bijdragen tot de Geschiedenis*, 1979.
- C.VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, Beveren-Nijmegen, 1981.
- C.VANDENBROEKE, *Vrijen en trouwen van de Middeleeuwen tot heden*, Brussel-Amsterdam, 1986.